

**TALVISOTA BRITTEILÄISTEN JA YHDYSVALTALAISTEN
SOTAKIRJEENVAIHTAJIEN SEKÄ SANOMALEHDISTÖN
NÄKÖKULMASTA**

Teppo Ahonen
Maisterintutkielma
Historia
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Historian ja etnologian laitos
Tekijä Teppo Ahonen	
Työn nimi Talvisota brittiläisten ja yhdysvaltalaisien sotakirjeenvaihtajien sekä sanomalehdistön näkökulmasta	
Oppiaine Historia	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2023	Sivumäärä 46
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän tutkielman aiheena on Suomessa olleiden brittiläisten ja yhdysvaltalaisien sotakirjeenvaihtajien raportit talvisodasta. Tutkimuksella pyrin vastamaan kysymyksiin, miten Ison-Britannian ja Yhdysvaltojen sotakirjeenvaihtajat raportoivat talvisodasta ja oliko Suomen tekemällä sensuurilla tai propagandalla vaikutusta näiden sotakirjeenvaihtajien raportteihin. Tarkastelin myös sitä, kuinka molempien maiden sanomalehdistöt (<i>Daily Telegraph</i>, <i>Evening Standard</i>, <i>Chicago Daily Tribune</i> ja <i>Christian Science Monitor</i>) raportoivat talvisodasta ja tutkin myös lyhyesti oliko Ison-Britannian omalla sotatilalla tai Yhdysvaltojen eristäytymispolitiikalla vaikutusta maiden sotakirjeenvaihtajien raportointiin.</p> <p>Tutkielman alkuperäislähteet koostuvat Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkistosta löytyneistä brittiläisten ja yhdysvaltalaisien sotakirjeenvaihtajien radioraporteista, Kansallisarkistosta löytyneistä valtioneuvoston tiedotuselinten ja Suomen armeijan päämajan talvisodan aikana käydystä kirjeenvaihdosta, sotakirjeenvaihtajille sekä kotimaisille sanomalehdille talvisodan aikana annetuista ohjeistuksista, valtioneuvoston tiedotuselinten ulkomaalaisista sotakirjeenvaihtajista koostamista luetteloista ja sensuuriohjesäännöistä. Arkistomateriaalien lisäksi tarkastelin myös muutamien sotakirjeenvaihtajien muistelmia. Lisäksi täydensin alkuperäisaineistoani sanomalehdillä (<i>Daily Telegraph</i>, <i>Evening Standard</i>, <i>Manchester Guardian</i>, <i>Chicago Daily Tribune</i>, <i>Life</i> ja <i>Christian Science Monitor</i>), jotka ilmestyivät talvisodan aikana Isossa-Britanniassa tai Yhdysvalloissa. Tutkielmani on luonteeltaan kvalitatiivinen ja tutkimusmenetelminä käytän aineiston lähilukua, lähdekriittisyyttä sekä vertailua.</p> <p>Sekä Ison-Britannian että Yhdysvaltojen sotakirjeenvaihtajat ja sanomalehdistöt raportoivat talvisodasta todella monipuolisesti ja teemallisesti melko samanlaisesti, mutta maiden omilla poliittisilla tilanteilla ei näyttäisi olleen kovinkaan suurta vaikutusta sotakirjeenvaihtajien raportointiin. Myös suomalaisten tekemällä sensuuri- sekä propagandatyöllä oli vaikutuksensa tutkimieni sotakirjeenvaihtajien raportteihin. Sensuuri ei poistanut kaikilta sotakirjeenvaihtajilta samoja asioita ja ne sotakirjeenvaihtajien raportit, jotka perustuvat suomalaisten antamiin virallisiin tiedonantoihin eivät olleet aina täysin totuudenmukaisia.</p>	
Asiasanat talvisota, Iso-Britannia, Yhdysvallat, sotakirjeenvaihtaja, sensuuri, propaganda	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto, JYX	
Muita tietoja	

KUVAT

Kuva 1. Ulkolaisia kirjeenvaihtajia Mikkelissä.....	12
Kuva 2. Ulkomaalaisia sotakirjeenvaihtajia talvisodan aikana Hotelli Kämpissä.	28
Kuva 3. Life Magazine -lehden kuvaaja Carl Mydans työskentelee panssarijunassa Sortavalan asemalla.....	34

TAULUKOT

Taulukko 1. Talvisodan ulkomaalaisten sotakirjeenvaihtajien lukumäärät.	3
--	---

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Aikaisempi tutkimus ja tutkimuskysymykset	3
1.2	Tutkimuksen alkuperäislähteet sekä menetelmät	5
2	SUOMALAISEN SENSUURIN JA PROPAGANDAN VAIKUTUS SOTAKIRJEENVAIHTAJIIN	8
2.1	Suomen tekemä sensuuri talvisodan aikana	10
2.2	Suomen ulkopropaganda talvisodassa	12
2.3	Sotakirjeenvaihtajien suhtautuminen Suomen tekemään sensuuriin ja propagandaan	14
3	TALVISOTA ISON-BRITANNIAN SOTAKIRJEENVAIHTAJIEN SEKÄ SANOMALEHDISTÖN NÄKÖKULMASTA	16
3.1	Ison-Britannian sotakirjeenvaihtajat Suomessa	17
3.2	Talvisota brittiläisissä <i>The Daily Telegraph</i> ja <i>Evening Standard</i> sanomalehdissä	23
3.3	Miten brittiläiset sotakirjeenvaihtajat ja sanomalehdistö raportoivat talvisodasta?	26
4	YHDYSVALTOJEN SOTAKIRJEENVAIHTAJAT JA SANOMALEHDISTÖ TALVISODASSA	29
4.1	Suomessa olleet yhdysvaltalaiset sotakirjeenvaihtajat	30
4.2	Talvisota yhdysvaltalaisissa <i>Chicago Daily Tribune</i> ja <i>Christian Science</i> <i>Monitor</i> sanomalehdissä	36
4.3	Yhdysvaltalaisten sotakirjeenvaihtajien ja sanomalehdistön raportointi talvisodasta	40
5	PÄÄTÄNTÖ	43
	LÄHTEET	47

1 JOHDANTO

Tässä maisterintutkielmassa käsittelen Suomen ja Neuvostoliiton välistä talvisotaa Suomessa olleiden brittiläisten sekä yhdysvaltalaisen sotakirjeenvaihtajien näkökulmasta. Tutkin sotakirjeenvaihtajien kertomuksia talvisodasta ja sitä millä tavalla suomalaisten viranomaisten sensuuri ja propaganda vaikuttivat kirjeenvaihtajien työhön. Tarkastelen myös lyhyesti brittiläisiä *Daily Telegraph* ja *Evening Standard* -sanomalehtiä sekä yhdysvaltalaisia *Chicago Daily Tribune* ja *Christian Science Monitor* -sanomalehtiä ja tutkin, miten niissä kirjoitettiin Suomen ja Neuvostoliiton välisestä talvisodasta.

Talvisota alkoi 30.11.1939 ja kesti 105 päivää, päättyen 13.3.1940. Se oli yksi ensimmäisiä suurempia konflikteja toisessa maailmansodassa, jonka katsotaan alkaneen syyskuun alussa 1939 Saksan hyökkäyksellä Puolaan. Koska Puolalla oli sekä Britannian että Ranskan turvatakuut, kyseiset maat julistivat sodan Saksaa vastaan. Puolassa käydyt taistelut eivät kestäneet pitkään ja maa joutui valloitetuksi jo lokakuun alkupuolelle tultaessa. Tämä johtui varsinkin siitä, että sodanjulistuksistaan huolimatta Britannia sekä Ranska eivät lähettäneet armeijoitaan Puolan avuksi ja maan itäiset osat joutuivat myös Neuvostoliiton miehittämiksi syyskuun aikana, Saksan ja Neuvostoliiton tekemän Molotov-Ribbentrop-sopimuksen¹ nojalla. Puolan valtauksen jälkeen Euroopan sotatilanne hiljentyi koska Britannian, Ranskan ja Saksan välillä ei käyty suurempia maataisteluita vuoden 1939 puolella.²

Syksyllä 1939 Neuvostoliitto alkoi Molotov-Ribbentrop-sopimuksen nojalla painostamaan Suomea ja Baltian maita alue- sekä tukikohtaluovutuksiin. Painostuksen seurauksena Baltian maat suostuivat Neuvostoliiton vaatimuksiin, ja Neuvostoliitto sijoitti sotilastukikohtia niiden alueille. Suomi ei kuitenkaan taipunut näihin vaatimuksiin neuvotteluissakaan ja tämän seurauksena Neuvostoliitto lavasti ”Mainilan laukaukset”, joiden avulla se sai purettu maidenvälisen

---

¹ Molotov-Ribbentrop-sopimus oli Saksan ja Neuvostoliiton elokuussa 1939 tekemä hyökkäämättömyyssopimus, johon kuuluvan salaisen lisäpöytäkirjan perusteella maat myös jakoivat Itä-Euroopan valtiot omiin etupiireihinsä. Beevor 2014, 24.

² Beevor 2014, 27–48.

hyökkäämättömyyssopimuksen ja aloitettua sodan Suomea vastaan marraskuun lopussa.³

Euroopan hiljentyneen sotatilan takia Neuvostoliiton painostus pienempiä maita kohtaan herätti huomiota kansainvälisesti ja sen seurauksena ulkomaalaisia sotakirjeenvaihtajia alkoi saapua Suomeen jo lokakuun 1939 aikana. Tilanteen kiristyessä marraskuun loppupuolella kirjeenvaihtajien määrä kasvoi ja sodan ensimmäisten päivien aikana heitä oli jo huomattava määrä Suomessa. Kirjeenvaihtajien suuri määrä Suomessa ja Euroopassa käydyn sodan hiljaisuus aiheuttivat sen, että talvisodan tapahtumia seurattiin tarkasti ympäri maailmaa. Kansainvälisen mediahuomion takia Suomessa huolehdittiin hyvin ulkomaalaisista sotakirjeenvaihtajista, koska ymmärrettiin, että heidän avullaan voitaisiin mahdollisesti saada apua sotatilanteeseen.⁴ Näiden sotakirjeenvaihtajien tutkiminen on tärkeää sen selvittämiseksi, minkälaista kuvaa he loivat Suomen ja Neuvostoliiton välisestä talvisodasta ja millä tavalla kuvaukset vaikuttivat kansainvälisen yhteisön mielipiteeseen sodasta. Tutkimukseni alkaa syksystä 1939 ja jatkuu kevääseen 1940 asti, koska kansainvälisen median huomio alkoi kääntyä Suomen tilanteeseen jo syksyllä 1939 ennen talvisodan syttymistä ja kirjeenvaihtajia oli vielä huhtikuun 1940 lopulla Suomessa.⁵

Tutkimukseni keskittyy brittiläisiin ja yhdysvaltalaisiin sotakirjeenvaihtajiin heidän monilukuisen määränsä takia. Talvisotaa oli seuraamassa kaiken kaikkiaan yli 300 ulkomaalaista sotakirjeenvaihtajaa ja viisi eniten kirjeenvaihtajia lähettäneitä maita olivat Ruotsi, Yhdysvallat, Tanska, Britannia sekä Norja (Taulukko 1). Ruotsin, Tanskan ja Norjan suurta osuutta kirjeenvaihtajista selittää maiden läheisyys Suomeen ja ainakin Ruotsin kyseessä ollessa myös huoli Neuvostoliiton aiheuttamasta sotilaallisesta uhasta. Kuitenkaan noille talvisodan 26 brittiläiselle ja peräti 38 yhdysvaltalaiselle sotakirjeenvaihtajan suurelle määrälle ei ole selkeitä syitä. Osittain heidän määriään selittää muualla Euroopassa käydyn sodan suhteellisen hiljainen rintamatilanne ja sitä myöten uusien uutisten vähyys. Iso-Britannia oli talvisodan aikana sotatilassa Saksan kanssa ja Yhdysvallat taas noudatti vielä eristäytymispolitiikkaa, jonka perusteella se halusi pysyä erossa Euroopassa käydyistä sodista. Yhtäältä Ison-Britannian sotatilan ja Yhdysvaltojen noudattaman eristäytymispolitiikan ja toisaalta maiden sotakirjeenvaihtajien suurten määrien takia on mielenkiintoista tutkia näitä sotakirjeenvaihtajia, jotta saamme paremman käsityksen siitä, kuinka he raportoivat talvisodasta ja oliko maiden omilla poliittisilla tiloilla vaikutusta näihin raportteihin.⁶

---

³ Beevor 2014, 52.

⁴ KA, VT, Ee:1, Ministeri Uuno Hannulan lähettämä kirje Marsalkka Mannerheimille, 11.1.1940.

⁵ Julkunen 1975, 47-51.

⁶ Julkunen 1975, 50-52; Meinander 2015, 239-241.

Taulukko 1. Talvisodan ulkomaalaisten sotakirjeenvaihtajien lukumäärät maittain.

Maa	Lkm.	%
Ruotsi	94	31,02
Yhdysvallat	38	12,54
Tanska	32	10,56
Britannia	26	8,58
Norja	20	6,60
Italia	13	4,29
Ranska	11	3,63
Saksa	11	3,63
Sveitsi	11	3,63
Unkari	11	3,63
Hollanti	8	2,64
Belgia	6	1,98
Viro	5	1,65
Venäjä ⁷	4	1,32
Latvia	3	0,99
Japani	2	0,66
Kanada	2	0,66
Australia	1	0,33
Jugoslavia	1	0,33
Puolan pakolaishallitus	1	0,33
Romania	1	0,33
Kreikka	1	0,33
Portugali	1	0,33
Kokonaismäärä	303	100 ⁸

Lähde: Taulukko muodostettu Julkusen kirjasta löytyvistä sotakirjeenvaihtajien määristä. Julkunen 1975, 355–376.

1.1 Aikaisempi tutkimus ja tutkimuskysymykset

Talvisota on paitsi Suomessa mutta myös kansainvälisesti hyvin tutkittu aihe ja näissä tutkimuksissa sotaa on käsitelty kattavasti eri aiheiden, aineistojen sekä näkökulmien kautta. Sotakirjeenvaihtajia sekä sodasta raportoinutta eri maiden lehdistöä

⁷ Julkusen kirjassa on mainittuna neljä venäläistä, jotka raportoivat eurooppalaisille lehdille, mutta hänen mukaansa he eivät kuitenkaan varsinaisesti hoitaneet kirjeenvaihtajien tehtäviä vaan heitä kiinnosti enemmän taistelu Neuvostoliittoa vastaan. Julkunen 1975, 53, 376.

⁸ Pyöristettynä luvusta 99,99.

koskettavaa tutkimusta on tehty aikaisemmin jo huomattavia määriä, joista tässä koh-
taa nostan esiin erinomaisen Martti Julkusen *Talvisodan kuva. Ulkomaisten sotakirjeen-
vaihtajien kuvaukset Suomesta 1939–1940* (1975), jossa hän keskittyi tarkastelemaan tal-
visodan sotakirjeenvaihtajia ja Suomen tiedotusorganisaatioita.⁹ Tämä kirja on tutki-
mukseni kannalta yksi tärkeimmistä, koska siinä on erinomaisesti taustoitettu kaikkia
Suomessa talvisodan aikana olleita ulkomaalaisia sotakirjeenvaihtajia ja Suomessa so-
dan aikana toimineita tiedotusorganisaatioita.¹⁰ Myös Antero Holmilan toimittama
Talvisota muiden silmin. Maailman lehdistö ja Suomen taistelu (2009), on hyvä esimerkki
aikaisemmasta tutkimuksesta liittyen talvisodan mediatoimintaan, koska siihen on
kasattu suomalaisten tutkijoiden kirjoittamia artikkeleita talvisodan näkyvyydestä eri
maiden sanomalehdistöissä.¹¹ Kirjasta löytyy esimerkiksi Kira Kaurinkosken artikkeli,
jossa hän käsittelee talvisodan kuvaa Kreikan lehdistössä.¹² Tämän artikkelin lisäksi
Kaurinkoskelta ilmestyi vielä seuraavana vuonna samaa aihetta käsittelevä kokonai-
nen tutkimuskin *Kreikka ja Suomen talvisota. Kreikkalaisten sotakirjeenvaihtajien uutissa-
nomat* (2010).¹³ Monissa kansainvälisissä tutkimuksissa, jotka koskettavat tutkimuk-
seni aihetta, keskitytään käsittelemään sotakirjeenvaihtajia hyvin kattavasti, kuten
Ray Mosely kirjassaan *Reporting war: How foreign correspondents risked capture, torture
and death to cover World War II* (2017) tai jo aikaisemmin Richard Collier kirjassaan *The
Warcos: The war correspondents of World War two* (1989).¹⁴ Tähän ryhmään voidaan
myös lukea Anne Seban tekemä *Battling for news: The rise of the woman reporter* (1994)
tutkimus, jossa hän käsittelee myös noita toisessa maailmansodassa toimineita nais-
kirjeenvaihtajia.¹⁵ Toisenlaista näkökulmaa kansainvälisestä tutkimuksesta taas edus-
tavat ne tutkimukset, joissa on keskitytty tarkastelemaan lähemmin yhtä tiettyä sota-
kirjeenvaihtajaa kuten Nicholas Rankin kirjassaan *Telegram from Guernica: The extraor-
dinary life of George Steer, war correspondent* (2003), jossa hän tutki Suomessakin ollutta
George Steeriä tai Cheryl Hecklerin tutkimus Suomessakin toimineesta Edmund
Stevensistä *An accidental journalist: The adventures of Edmund Stevens, 1934–1945*
(2007).¹⁶

Kuten antamistani esimerkeistä käy ilmi, suurin osa aikaisemmasta tutkimuk-
sesta kotimaisesti kuin kansainvälisesti kuitenkin käsittelee sotakirjeenvaihtajia jon-
kinlaisen isompana kokonaisuutena tai keskittyy tarkastelussaan tiettyyn yksittäiseen
sotakirjeenvaihtajaan. Tämä maisterintutkielma eroaa siinä mielessä aikaisemmin teh-
dyistä tutkimuksista, että tutkin siinä lähemmin Iso-Britannian sekä Yhdysvaltojen

---

⁹ Julkunen 1957.

¹⁰ Sama.

¹¹ Holmila 2009.

¹² Kaurinkoski 2009.

¹³ Kaurinkoski 2010.

¹⁴ Collier 1989; Moseley 2017.

¹⁵ Seba 1994.

¹⁶ Heckler 2007; Rankin 2003.

sotakirjeenvaihtajia ja molempien maiden sanomalehdistöä ja vertailen maiden sotakirjeenvaihtajien sekä sanomalehdistöjen kertomuksia talvisodasta. Sanomalehdistöjen osalta rajaan tarkasteluni kuitenkin vain kahteen sanomalehteen molemmista maista, jotta tutkimukseni pääpaino pysyy noissa Suomessa olleissa sotakirjeenvaihtajissa. Tutkin myös sitä, millä tavalla suomalaisten tekemä sensuuri- ja propagandatyö talvisodan aikana vaikutti näiden kyseisten maiden sotakirjeenvaihtajien työhön. Tutkielmassani lyhyesti tarkastelen myös, näkyykö brittiläisten tai yhdysvaltaisten sotakirjeenvaihtajien raportoinnissa Ison-Britannian sotatila tai Yhdysvaltojen eristätymispolitiikka.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- i. Millä tavalla brittiläiset ja yhdysvaltalaiset sotakirjeenvaihtajat sekä sanomalehdet kertoivat talvisodasta?
- ii. Oliko Ison-Britannian sotatilalla tai Yhdysvaltojen eristätymispolitiikalla vaikutusta sotakirjeenvaihtajien raporttien sisältöön?
- iii. Minkälainen vaikutus Suomen tekemällä sensuuri- ja propagandatyöllä oli sotakirjeenvaihtajien toimintaan?

1.2 Tutkimuksen alkuperäislähteet sekä menetelmät

Tutkittavana olevien maiden sotakirjeenvaihtajien suuren lukumäärän vuoksi en tässä tutkimuksessa pysty käsittelemään tarkasti heitä kaikkia, vaan nostan esille molemmista maista niitä sotakirjeenvaihtajia, joiden toiminnasta olen löytänyt alkuperäislähteitä ja aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta. Tutkimukseni alkuperäislähteet koostuvat Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkistosta löytyvistä Iso-Britannian ja Yhdysvaltojen sotakirjeenvaihtajien radioraporteista sekä Kansallisarkistosta löytyvistä valtioneuvoston tiedotuselinten sekä Suomen armeijan päämajan talvisodan aikana käydystä kirjeenvaihdosta, sotakirjeenvaihtajille sekä kotimaisille sanomalehdille annetuista ohjeistuksista, valtioneuvoston tiedotuselimien ulkomaalaisista sotakirjeenvaihtajista koostamista luetteloista ja sensuuriohjesäännöistä. Arkistomateriaalien lisäksi täydennän alkuperäisaineistoani sotakirjeenvaihtajien Cowlesin, Coxin, Langdon-Daviesin, Mydansin ja Wardin sodan jälkeen kirjoittamilla muistelmilla, joissa he käsittelevät omaa aikaansa Suomessa. Muistelmien lisäksi täydennän alkuperäislähteitani myös Isossa-Britanniassa talvisodan aikana julkaistuilla *Evening Standard*, *Daily Telegraph* ja *Manchester Guardian* -sanomalehdillä sekä Yhdysvalloissa sodan aikana julkaistuilla *Christian Science Monitor*, *Life* ja *Chicago Tribune* -sanomalehdillä. Tutkin sotakirjeenvaihtajien kyseisille sanomalehdille kirjoittamia artikkeleita ja myös sitä, kuinka sanomalehdet uutisoivat talvisodan tapahtumista ylipäätään. Valitsin kyseiset sanomalehdet koska niillä kaikilla oli talvisotaa seuraamassa sotakirjeenvaihtajia, joita

tässä tutkimuksessa käsittelen tarkemmin ja myös koska lehdet olivat saatavilla digitaalisesa muodossa. Tutkimukseni pääpainon ollessa kuitenkin noissa sotakirjeenvaihtajissa tarkastelen sanomalehtien osalta ainoastaan lyhyesti niiden kiinnostusta Suomen tilanteeseen marraskuusta 1939 maaliskuun 1940 loppuun ja niiden tällä ajalla kirjoituksissaan painottamia aiheita Suomesta.

Tämän tutkielman kannalla tärkeimmät britti-sotakirjeenvaihtajat ovat Suomeen sodan ensimmäisenä päivänä saapunut Geoffrey Cox, *Daily Express* -sanomalehden kirjeenvaihtaja, tammikuussa 1940 saapunut Edward Ward, joka toimi radio-toimittajana British Broadcasting Corporationille eli BBC:lle ja helmikuussa saapuneet John Langdon-Davies, George Steer ja Geoffrey Garrat. Langdon-Davies raportoi *Evening Standard* -sanomalehdelle, Steer kirjoitti *Daily Telegraph* -sanomalehdelle ja Garrat toimi kirjeenvaihtajana *Manchester Guardian* -sanomalehdelle.¹⁷

Yhdysvaltalaisista sotakirjeenvaihtajista tämän tutkimuksen kannalta tärkeimpiä ovat jo vuoden 1939 puolella Suomeen tulleet Donald Day, Edmund Stevens, Carl Mydans ja William White sekä tammikuussa 1940 saapunut Virginia Cowles. Day sekä Stevens olivat Suomessa jo marraskuussa 1939, kun taas Mydans ja White saapuivat joulukuun aikana. Kyseisistä sotakirjeenvaihtajista Day kirjoitti *Chicago Tribune* -sanomalehdelle, Stevens toimi *Christian Science Monitor* -sanomalehden ja National Broadcasting Company eli NBC:en kirjeenvaihtajana, Mydans valokuvasi *Life* -lehdelle, White oli Columbia Broadcasting System eli CBS:än radiotoimittaja ja Cowles kirjoitti *Sunday Times* -sanomalehdelle ja North American Newspaper Alliance eli NANA:lle.¹⁸

Tutkielmani on luonteeltaan kvalitatiivinen ja tutkimusmenetelminä käytän aineiston lähilukua, lähdekriittisyyttä sekä vertailua. Tutkimusmenetelmäni tulevat aivan suoraan käyttämäni alkuperäislähteiden sekä tutkielmani aiheen perusteella. Tutkiessani alkuperäislähteinä materiaaleja, joihin on kohdistettu ainakin Suomen tekemää sensuuria sekä propagandaa ovat aineiston lähiluku sekä lähdekriittisyys erityisen tärkeitä, jotta saan tarkan käsityksen siitä mitä nämä alkuperäislähteet sisältävät. Sensuuri-käsitteellä tässä tutkimuksessa tarkoitan niitä toimia mitkä määriteltiin talvisodan aikaisessa sensuurihjesäännössä. Siinä sensuurin tehtäväksi määriteltiin sotatilan aikana ”ehkäistä sellaisten tietojen sekä kuva- tai äänituotteiden julkisuuteen saattaminen, levittäminen ja välittäminen, jotka saattavat vaikuttaa haitallisesti valtakunnan puolustuksen tai yleisen turvallisuuden säilymiseen.”¹⁹ Propaganda-käsitteellä taas tarkoitan tässä tutkimuksessa tiedotustoimintaa, jonka tehtävänä oli pyrkiä vaikuttamaan mielipiteisiin ja joka nähtiin Suomessakin talvisodan aikana tärkeänä

---

¹⁷ Julkunen 1975, 359–360.

¹⁸ ELKA, YLE, 3397:8033, W.L.White / USA, Ilmari Heikinheimon lähettämä kirje W.L.Whitelle, 20.7.1940; Julkunen 1975, 355–357; Roth 2010, 255.

¹⁹ KA, T-10684, 2, Postisensuurihjesääntö, 3.12.1939.

aseena.²⁰ Koska tutkimukseni aiheena ovat brittiläiset, että yhdysvaltalaiset sotakirjeenvaihtajat tulen myös tekemään vertailua näiden kahden maan sotakirjeenvaihtajien sekä sanomalehdistöjen välillä ja tarkastelemaan maiden kirjeenvaihtajien ja sanomalehdistöjen, talvisotaa koskevien, raportointien samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia.

---

²⁰ KA, T-17649, 11, Päämajan määräys kotijoukkojen esikunnalle, 20.2.1940; Pilke 2021, 3, 30, 39-40, 50-51

2 SUOMALAISEN SENSUURIN JA PROPAGANDAN VAIKUTUS SOTAKIRJEENVAIHTAJIIN

Tutkimukseeni liittyvän suomalaisen valtiollisen mediatoiminnan voidaan katsoa alkaneen jo vuonna 1934, jolloin puolustusministeriö päätti perustaa Puolustusvoimien sanomakeskuksen, jolle annettiin tehtäväksi toimia välittäjänä lehdistön ja Puolustusvoimien välillä. Keskuksen kuului antaa tietoja lehdistölle Puolustusvoimien toiminnasta sekä tarpeista ja selvittää sitä, minkälaisista tiedoista lehdistö tarkalleen ottaen hausi Puolustusvoimilta. Keskuksen tehtävänä oli myös seurata sitä, millä tavalla lehdistössä kirjoitettiin Puolustusvoimista ja minkälainen vaikutus näillä kirjoituksilla oli kansalaisiin. Tämän tutkimuksen osalta sanomakeskuksen toiminnasta tärkeimpänä nostan esille sen vuonna 1937 aloittamat tiedotusmiesten kertausharjoitukset, joiden tarkoituksena oli opettaa tiedotustöissä töitä tehneille miehille muun muassa propagandasta, sensuurista, vakoilusta ja vastavakoilusta.²¹

Kertausharjoitukset selvästi täyttivät tehtävänsä, koska samana vuonna osana niissä käyneistä miehistä perusti Propagandaliitto ry:n ja seuraavana vuonna liiton osaksi luotiin myös Finlandia Utistoyhdistys, joka sittemmin alistettiin kuitenkin Puolustusvoimille. Liitto itsessään jäi toimimaan yksityisenä järjestönä, mutta se oli tiiviissä yhteistyössä Puolustusvoimien kanssa, ja esimerkiksi talvisodan aikana liitto osallistui ulkopropagandasta aiheutuneisiin kustannuksiin.²² Finlandia Utistoyhdistyksen tehtäväksi taas muodostui Suomen kannalta edullisten uutisten levittäminen sekä Suomea vahingoittavan propagandan torjuminen.²³ Propagandaliiton ja sen uutistoyhdistyksen ensimmäisenä suurempana tehtävänä piti olla vuoden 1940 kesäolympialaisten ulkomaantiedotuksen järjestäminen.²⁴ Kansainvälisen tilanteen kuitenkin kiristytessä syksyllä 1939, toimiston tehtäväksi tosiasiaassa muodostui Suomen tunnetuksi

---

²¹ Pilke 2015, 35, 41.

²² KA, T-17649, 11, Propagandaosaston ilmoitus N:o 9, 1.1.1940.

²³ Utrio 2008, 12.

²⁴ Pilke 2015, 51.

tekeminen ulkomaille.²⁵ Sitä varten se tuotti Suomea monipuolisesti esittelevää *Finland* -lehteä, jota painettiin ainakin englanniksi, saksaksi, ranskaksi ja ruotsiksi.²⁶

Suomen valtionjohdossa alettiin suunnitella syksyllä 1939 virallisen, tiedotusasioita hoitavan elimen perustamista. Tämän seurauksena perustettiin lokakuussa Valtioneuvoston tiedoituskeskus²⁷, jonka tehtäviin kuuluivat Suomen hallituksen tiedotustoiminnan hoitaminen ja Suomen puolueettomuuspolitiikan tekeminen tunnetuksi ulkomaille. Heti Valtioneuvoston tiedoituskeskuksen perustamisen jälkeen Puolustusvoimien Päämajassa perustettiin armeijalle sen oma propagandaosasto, jolle sitten marraskuussa alistettiin aikaisemmin mainittu Finlandia Uutistoimisto. Propagandaosaston tehtäväksi tuli Päämajan tiedotuksista vastaaminen. Osasto oli jaettu kuuteen eri toimistoon, joista jokaisella oli omat vastualueensa. Tämän tutkimuksen kannalta tärkein toimistoista on osaston ulkopropagandatoimisto, jonka tehtävänä oli hoitaa ulkomaille suunnattua tiedotusta.²⁸

Talvisodan sytyttyä ulkomaille tapahtuvaa tiedotusta hoiti siis viisi eri valtiollista toimijaa, jotka olivat (1) puolustusministeriön sanomatoimisto, (2) ulkoministeriön sanomatoimisto, (3) Valtioneuvoston tiedoituskeskus, (4) Päämajan propagandaosaston ulkopropagandatoimisto sekä (5) Finlandia Uutistoimisto. Näistä ensimmäiseksi mainitsemani puolustusministeriön sanomatoimisto oli tuo 1934 perustettu Puolustusvoimien sanomakeskus, mutta sen nimi oli muutettu vuoteen 1938 mennessä puolustusministeriön sanomatoimistoksi.²⁹ Sodan aikana sen pääsääntöiseksi tehtäväksi muodostui ulkomaalaisten sotilasasiamiesten avustaminen. Toisena mainitsemani ulkoministeriön sanomatoimisto taas sulautui sodan aikana melkein täydellisesti osaksi Valtioneuvoston tiedoituskeskusta. Siksi viidestä valtiollista tiedotusta hoitavista toimijoista tärkeimmät tämän tutkimuksen kannalta ovat Valtioneuvoston tiedoituskeskus, Päämajan propagandaosasto ja varsinkin sen ulkopropagandatoimisto sekä Finlandia Uutistoimisto, joka oli alistettuna Päämajan propagandaosastolle mutta avusti sodan aikana myös Valtioneuvoston tiedoituskeskusta. Kyseisten järjestöjen tärkeys tässä tutkimuksessa johtuu siitä, että Valtioneuvoston tiedoituskeskus ja Päämajan propagandaosaston ulkopropagandatoimisto vastasivat ulkomaalaisten kirjeenvaihtajien saamista materiaaleista, jotka kertyivät Valtioneuvoston tiedoituskeskuksen eri toimialoilta, propagandaosaston eri toimistoilta sekä Finlandia Uutistoimistolta. Selvytyden vuoksi

---

²⁵ Pilke 2015, 51.

²⁶ KA, VT, Hv:1.2, Finlandia uutistoimiston lehdet, 1939.

²⁷ Valtioneuvoston tiedoituskeskuksen kirjoitusasu tulee suoraan käyttämistäni alkuperäislähteistä, joissa käytetään säännöllisesti tuota kirjoitusasua. Tämän lisäksi myös Julkunen käyttää kirjassaan samaa kirjoitusasua. KA, VTK, Dd:1, Selostus Valtioneuvoston tiedoituskeskuksen Skandinavian maihin järjestämistä propagandamatkoista 15.1-7.3.1940; Julkunen 1975, 16.

²⁸ Julkunen 1975, 16-18; Pilke 2015, 70.

²⁹ Pilke 2021, 47.

tulen jatkossa käyttämään Valtioneuvoston tiedoituskeskuksesta lyhennettä VT ja Finlandia Uutistoimistosta lyhennettä FU.³⁰

2.1 Suomen tekemä sensuuri talvisodan aikana

Talvisodan syttyessä Suomen tiedotus- ja propagandatoiminta oli vielä osittain alkutekijöissään, vaikka hallinto tätä toimintaa varten oli ehditty perustaa ennen sodan alkua. Sama tilanne oli myös Suomen sensuuritoiminnan kohdalla sodan alussa. Vaikka Päämajaan oli perustettu sensuuritoimisto jo lokakuun puolenvälin tienoilla, ja sensuuriohjeetkin toimintaa varten oli saatu tehtyä ennen sodan alkua, itse sensuuritoiminta oli alussa sekavasti toteutettua. Toiminnan sekavuus johtui siitä, että VT:n, FU:n, Päämajan propagandaosaston ja sensuuritoimiston vastuualueita ei oltu selkeästi jaoteltu kyseisille järjestöille. Osa sekavuudesta aiheutui myös siitä, että Päämaja ja sen myötä myös sen sensuuritoimisto olivat joulukuun alussa muuttaneet Mikkeliin. Helsinkiin jäi Erillinen sotasensuurivirasto, jonka asema ja sille kuuluvat tehtävät olivat aluksi hyvin epäselviä, joka myös näkyy viraston johtajan Kustaa Vilkunan toteamuksesta ”-- ja niin alettiin ohjeiden mukaan enemmän tai vähemmän improvisoida toimintaa, sillä ketään sensuurin valmisteluvaiheessa mukana ollutta henkilöä ei ollut jäänyt Helsinkiin.”³¹ Sodan edetessä kuitenkin kävi selväksi, että sensuuriasiat kuuluivat Erilliselle sotasensuurivirastolle ja sen alaisena toimiville Helsingin, Turun, Tampereen ja Vaasan sensuuripiireille. Virasto sai ohjeensa sodan aikana Päämajan sensuuritoimistolta, mutta Päämajan sijainnin takia sen merkitys sensuuritoiminnan kannalta laski melko nopeasti. Loppujen lopuksi Erillinen sotasensuurivirasto vastasi melkein kaikesta aktiivisesta sensuuritoiminnasta.³²

Samaan aikaan kun kotimaisille medioille alettiin antaa erilaisia sensuuriohjeistuksia, myös ulkomaalaisia sotakirjeenvaihtajia koskevia ohjeistuksia ja käytäntöjä luotiin. Kirjeenvaihtajilta alettiin esimerkiksi keräämään tarpeellisia tietoja heidän tunnistamistansa varten. Kerättyihin tietoihin sisältyivät nimi- sekä osoitetiedot, työpaikka, passin numero, sen myöntäjä sekä voimassaoloaika, pituus, silmien ja hiusten väri sekä erityiset tuntomerkit. Heidän tuli myös ilmoittaa, millä tavalla ja millä kielellä he aikoivat lähettää tuottamansa materiaalit ulkomaille. Kirjeenvaihtajista myös valokuvaajien sekä filmimateriaalien tuottajien tuli allekirjoittaa hyväksyntälomakkeet, joissa he suostuivat siihen, että kuvat sekä filmit kehitetään Päämajan hyväksymällä tavalla heidän hyväksymässään paikassa. Jokaisesta kuvasta ja filmistä tuli lisäksi antaa ilmaiseksi kopio Päämajalle, ja Päämajalle täytyi luovuttaa heidän

---

³⁰ Julkunen 1975, 20.

³¹ Vilkuna 1962, 12.

³² Vilkuna 1962, 11–13.

kieltämänsä kuvat sekä niiden negatiivit ja kielletyt filmien kohdat. Päämaja sai julkaista valokuvaajien ottamia kuvia Suomessa ilman korvausta ja sodan loputtua se sai tehdä myös filmeistä kopioita ja käyttää niitä vapaasti. Lomakkeissa viimeisenä kohtana oli myös suostumus siihen, että allekirjoittanut noudattaa Päämajan määräyksiä ja ohjeita.³³

Kirjeenvaihtajille annettiin myös erilaisia lupia, jotta he pystyivät suorittamaan tehtäviään kunnolla. Näistä luvista hyvänä esimerkkinä toimii Päämajan suostumuksella annetut aikarajoitteiset matkustusluvat, joilla kirjeenvaihtajat pääsivät käymään rintamalla eri kohteissa, kuten esimerkiksi Viipurissa.³⁴ He eivät luvistaan huolimatta kuitenkaan saaneet vapaasti matkata rintamalle, vaan Päämajan propagandaosasto suunnitteli matkat tarkasti.³⁵ Osa käytännöistä perustui kirjeenvaihtajien toivomuksiin. He esimerkiksi toivoivat henkilöllisyyskortteja, joilla tarvittaessa pystyivät osoittamaan viranomaisille luvalliset aikeensa.³⁶ Ainakin Helsingissä tämä toteutuikin poliisilaitoksen kirjeenvaihtajille myöntämällä luvilla, joilla he saivat liikkua Helsingissä poliisin yleisöltä eristämällä alueille.³⁷

Suomessa olleisiin ulkomaalaisiin sotakirjeenvaihtajiin liittyen sensuuritoiminnan kannalta tärkeimpänä asiana täytyy kuitenkin nostaa esiin Hotelli Kämpiin³⁸ ulkoasiainministeriön lehti- ja konferenssihuoneen yhteyteen joulukuussa perustettu toimisto, jossa kirjeenvaihtajien Helsingistä lähettämät sanomat tarkistettiin.³⁹ Koska kirjeenvaihtajia oli kuitenkin todella paljon ja sensuurintarkastajia aivan liian vähän, kirjeenvaihtajien raporttien lähetys saattoi viivästyä sensuurin takia.⁴⁰

Sodan edetessä myös ulkomaalaisia kirjeenvaihtajia koskettavia sensuurimääräyksiä ja toimenpiteitä muokattiin tarpeen mukaan. Esimerkiksi tammikuun 11–16 päivien välillä käydyssä kirjeenvaihdossa Päämajan ja VT välillä keskusteltiin siitä miten ulkomaalaisten kirjeenvaihtajien rintamamatkat ja niihin liittyvä huolto järjestettäisiin. Tässä keskustelussa huomioitavaa on se, että kirjeenvaihtajien rintamalta lähettämä materiaali tarkistettiin siitä lähtien Päämajan propagandaosastolla.⁴¹

---

³³ KA, VT, Ei:6, Ulkomaisten lehtimiesten antamat henkilötiedot, palauttamattomat passit ja luvat, 1939–1944.

³⁴ Sama.

³⁵ KA, VT, Ee:1, Ministeri Uno Hannulan lähettämä kirje Marsalkka Mannerheimille, 11.1.1940.

³⁶ Julkunen 1975, 77.

³⁷ KA, VT, Ei:6, Ulkomaisten lehtimiesten antamat henkilötiedot, palauttamattomat passit ja luvat, 1939–1940.

³⁸ Hotelli Kämpissä majoittui suurin osa kirjeenvaihtajista heidän ollessaan Helsingissä. Julkunen 1975, 61–62.

³⁹ Vilkuna 1962, 13.

⁴⁰ Julkunen 1975, 94, 97.

⁴¹ KA, VT, Ee:1, Ministeri Uno Hannulan lähettämä kirje Marsalkka Mannerheimille, 11.1.1940.

2.2 Suomen ulkopropaganda talvisodassa

Talvisodan aikana suomalaisten tekemä, ulkomaille suuntautunut propaganda voidaan periaatteessa jakaa kahteen osioon, kun jätetään huomioimatta Neuvostoliittoon suunnattu propaganda. Ensimmäisenä ovat ne propagandakeinot, joilla yritettiin vaikuttaa Suomessa olleisiin ulkomaalaisiin sotakirjeenvaihtajiin ja toisena ne, jotka kohdistettiin suoraan ulkomaille. Ulkomaiden mielipide Suomen tilanteesta nähtiin niin tärkeänä, että sillä oli myös vaikutuksensa Suomen sisäiseen toimintaan. Esimerkiksi joulukuun lopulla 1939 kotimaisille sanomalehdille lähetettyyn ohjepakettiin oli sisällytetty kohta, jossa lehtiä kehoitettiin välttämään vihollisen ja sen varusteiden aliarviointia, koska katsottiin, että sillä ei olisi hyvää vaikutusta kotimaiseen eikä ulkomalaiseen mielipiteeseen.⁴²

Kuva 1. Ulkolaisia kirjeenvaihtajia Mikkelissä. Lähde: SA-kuva, 01.12.1939.

Sotakirjeenvaihtajiin suuntautuneista propagandakeinoista tärkeimpinä voidaan pitää Päämajan antamia tiedonantoja sotatilanteen kehityksestä sekä propagandaosaston järjestämiä matkoja eri rintamalohkoille sekä Päämajaan. Sotatilanteesta tiedonantoja annettiin ainakin suomeksi, englanniksi, ruotsiksi ja ranskaksi. Niitä ryhdyttiin antamaan joulukuun puolivälissä ja sitä jatkettiin tasaisesti sodan loppuun asti. Tiedonannot olivat sisällöltään hyvin niukkoja ja painottivat enemmän omien joukkojen saavutuksia kuin todellista tilannetta rintamalla. Eri rintamalohkoille sekä Päämajaan kirjeenvaihtajille järjestetyt matkat taas olivat yleensä Päämajan propagandaosaston tarkasti suunnittelema eli sotakirjeenvaihtajia ei päästetty liikkumaan

⁴² KA, VT, Ee:1, Ohjeita sanomalehdille 1, 31.12.1939.

vapaasti näiden matkojen aikana.⁴³ Matkojen järjestämisen helpottamiseksi sodan kuussa perustettiin myös esimerkiksi Viipuriin ja Rovaniemelle opastuskeskukset, joiden tehtävänä oli vastata ulkomaalaisten kirjeenvaihtajien huollosta rintamalohkoille järjestettyjen matkojen aikana ja samaan aikaan myös tarkemmin valvoa kirjeenvaihtajia sekä tarkistaa heidän lähettämänsä uutiset.⁴⁴

Talvisodan aikana ulkomaille suunnattua propagandatyötä tehtiin monin eri tavoin, joista tärkeimpiä olivat Yleisradion kautta ulkomaille lähetetyt radiolähetykset, joita lähetettiin tasaisesti koko sodan ajan tiettyinä kellonaikoina. Näitä lähetystyksiä tehtiin muutamilla eri kielillä, kuten viroksi, englanniksi, ranskaksi sekä venäjäksi. Lähetysten sisältö vaihteli riippuen siitä, millä kielellä ne lähetettiin, mutta ne olivat kuitenkin propagandistisia. Tärkeitä olivat myös puhujien ja esitelmänpitäjien matkat, joita VT järjesti sodan aikana ulkomaille ja näistä matkoista hyvänä esimerkkinä toimivat Ruotsiin ja Norjaan suuntautuneet matkat, joita tehtiin aikavälillä 15.1–7.3.1940. Matkoja järjestettiin tai ainakin suunniteltiin yhteensä 44 kappaletta ja ne olivat puhtaasti propagandataroituksessa tehtyjä. Matkojen tärkeydestä propagandatyölle kertoo myös se, että vaikka sota oli kiivaimmillaan, silti niihin osallistui sotilaita, joille järjestettiin jopa lomaa rintamalta. Sodan aikana Suomessa myös tuotettiin ulkomaille lähetettävää kirjallisuutta, kuten lehtistä *Fighting Finns Write Home*, johon oli painettu lotille rintamasotilaiden kirjoittamia kirjeitä. Lehtisessä tuotiin esille rintamasotilaiden isänmaanrakkautta ja uskomusta siihen, että Jumala ja kansojen oikeudet ovat heidän puolellaan. Keskeisiä propagandatyölle olivat myös kymmenet tuhannet valokuvat, joita propagandaosasto lähetti suoraan ulkomaisille sanomalehdille ja kuvatoimistoille koko sodan ajan. Kaikkien näiden keinojen lisäksi myös Suomen ulkomaille olevat lähetystöt, kuten esimerkiksi Suomen Lontoon lähetystö, valjastettiin pitämään kyseisten maiden kansalaisten yleinen mielipide Suomen puolella, jotta saataisiin heidän auttamishalunsa heräämään. Lontoon lähetystö toteuttikin tätä esimerkiksi pitämällä sodan aikana säännöllisiä tiedotustilaisuuksia brittiläisen lehdistön edustajille.⁴⁵

---

⁴³ Aina ei kuitenkaan näin ollut, koska välillä VT oli luvannut kirjeenvaihtajille rintamamatkoja ja käyntejä Päämajaan neuvottelematta niistä propagandaosaston kanssa. KA, T-17649, 11, Propagandaosaston ilmoitus N:o 12, 15.2.1940.

⁴⁴ KA, T-17649, 11, Propagandaosaston ilmoitus N:o 9, 1.1.1940, Propagandaosaston ilmoitus N:o 10, 15.1.1940; KA, VT, Hm:1.1, Päämajan tiedonannot sotatoimista suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja ranskaksi, 1939–1940.

⁴⁵ KA, T-17649, 11, Propagandaosaston ilmoitus N:o 9, 1.1.1940, Propagandaosaston ilmoitus N:o 14, 15.3.1940; KA, VTK, Dd:1, Selostus Valtioneuvoston tiedotuskeskuksen Skandinavian maihin järjestämisestä propagandamatkoista 15.1–7.3.1940; KA, VTK, Hv:3, *Fighting Finns Write home*, 1940; Pekkarinen 2012, 110.

2.3 Sotakirjeenvaihtajien suhtautuminen Suomen tekemään sensuuriin ja propagandaan

Brittiläisistä sotakirjeenvaihtajista ainakin Edward Ward sekä George Steer ottivat kantaa jo Suomessa ollessaan suomalaisten tekemään sensuuriin sekä propagandaan. Wardin mukaan hotelli Kämpissä olleiden kirjeenvaihtajien keskuudessa suurimmat riidat johtuivat sensuurista ja rintamalle suuntautuneista matkoista. Hänen mukaansa kirjeenvaihtajat valittivat, että sensuuri ei poistanut kaikilta samoja asioita vaan toisten kirjeenvaihtajien lähettämässä uutisissa sai olla tietoja, mitkä oli joiltain toisilta poistettu. Ward myös kertoo, että Kämpissä oli järjestetty illallinen ulkomaalaisille sotakirjeenvaihtajille, jonka tarkoituksena olisi ollut selventää sensoreiden toimintaa. Ongelmana oli kuitenkin se, että sensorit itse eivät saapuneet paikalle vaan lähettivät ainoastaan virallisen dokumentin sensuuri-toiminnasta. Steer mainitsi sensuuriin artikkelissaan, joka käsitteli suomalaisen sairaalan pommitusta. Hänen mukaansa kirjeenvaihtajille oli kerrottu helmikuun lopulla sensuuriin kieltävän maininnat suomalaisten sairaaloiden tai ambulanssien sijaintipaikoista tai niiden pommituksissa saamistaan osumista, koska neuvostoliittolaiset etsivät tarkoituksella niitä pommituskohteiksi. Steer toteaa artikkelissaan kirjeenvaihtajien suhtautuneen tähän tietoon epäilevästi, koska uskoivat sen olevan propagandaa. Kuitenkin Steer muutti mielipiteensä nähtyään pommitetun sairaalan, koska hänen mukaansa sitä oli pommitettu ihan tarkoituksella. Tämän artikkelin lisäksi Steer oli jo yhdessä ensimmäisistään kirjoituksista maininnut suomalaisten antamat viralliset tiedonannot sotatilanteesta. Steerin mukaan tiedonannoilla oli koko lehdistön keskuudessa täysin totta olevien maine ja niissä jopa muka minimoitiin neuvostoliittolaisten tappioita, jotteivat länsimaat kauhistuisi.⁴⁶

Yhdysvaltalaisista sotakirjeenvaihtajista ainakin Carl Mydans ja Virginia Cowles kritisoivat suomalaisten viranomaisten tekemiä sensuuri- ja propagandatoimia omissa muistelmissaan. Mydans kritisoi sensuuria sodan jälkeen, koska hänen mukaansa kuolleita venäläisiä sai kyllä näkyä kuvissa niin paljon kuin mahdollista, kun taas kuolleista suomalaisista otetut kuvat kiellettiin ja haavoittuneidenkin suomalaisten kuvaaminen oli vaikeaa.⁴⁷ Cowles taas nosti muistelmissaan esille kuinka hänen matkansa pohjoiseen, seuraamaan siellä käytyjä taisteluja tammikuussa, evättiin, koska juuri edeltävänä päivänä oli noussut esille väite, jonka mukaan ruotsalainen naisjournalisti olisi joutunut suomalaisen saattajan seksuaalisen häirinnän kohteeksi. Tämän väitteen perusteella suomalaiset päättivät kieltää naisjournalisteilta matkat rintamille, mutta loppujen lopuksi Cowles kuitenkin pääsi Rovaniemelle oltuaan

---

⁴⁶ ELKA, YLE, 3397:8033, E.H.H. Ward / BBC, 5.3.1940; "Problems for dogged defenders of Karelian isthmus", The Daily Telegraph 17.2.1940; "20 die in raids on Finn town" The Daily Telegraph 6.3.1940.

⁴⁷ Mydans 1985, 21.

yhteydessä Lontoossa olevaan Suomen suurlähettilääseen, joka ilmeisesti painotti Cowlesin matkan tärkeyttä Suomessa toimineille viranomaisille. Cowles otti kantaa myös siihen, kuinka ketään journalistia ei päästetty rintamille silloin kuin siellä oli käynnissä suuri taistelu vaan uutisten saanti taisteluista oli virallisten tiedonantojen varassa. Hän kuitenkin ymmärsi suomalaisten onnistumisen perustuvan siihen, että heidän liikkeistään sekä taktiikoistaan tai neuvostoliittolaisten tekemistä virheistä ei vuotaisi tietoja journalistien kautta.⁴⁸

---

⁴⁸ Cowles 2022, 341, 374.

3 TALVISOTA ISON-BRITANNIAN SOTAKIRJEENVAIHTAJIEN SEKÄ SANOMALEHDISTÖN NÄKÖKULMASTA

Suomen ja Ison-Britannian suhde talvisodan alla oli ystävällinen, olihan Iso-Britannia ollut Suomelle tärkeä kauppakumppani jo pitkän aikaa.⁴⁹ Vaikka suurelle osalle brittejä Suomi oli ennen talvisodan syttymistä vielä aika tuntematon maa, valtioiden väliset suhteet olivat lämpimät. Ison-Britannian suhtautuminen Suomeen oli myötätuntoista, ja Britannia saatiinkin esimerkiksi lahjoitettua sekä ostettua kalustoa Suomen armeijalle.⁵⁰ Iso-Britannia ja Ranska myös suunnittelivat lähettävänsä joukkoja Suomen avuksi, mutta talvisota ehti päättyä ennen näiden suunnitelmien toteutumista.⁵¹

Jotta voimme muodostaa tarkemman käsityksen siitä, miten Isossa-Britanniassa suhtauduttiin Suomen ja Neuvostoliiton käymään sotaan, tulee meidän ensin tarkastella, minkälaisessa tilanteessa Iso-Britannia itse oli talvisodan aikana. Kuten jo tiedämme, Iso-Britannia oli Ranskan kanssa julistanut sodan Saksalle syyskuussa 1939 Puolalle myöntämiensä turvatakuiden takia. Tämä sodanjulistus ei kuitenkaan johtanut suurempiin maataisteluihin Ison-Britannian ja Saksan välillä kuin vasta toukuussa 1940, jolloin Saksa aloitti taistelut länsirintamalla hyökkäämällä Ranskaan Hollannin ja Belgian kautta.⁵² Talvisodan aikana Iso-Britannia oli siis itse sodassa, mutta sotatilanne oli suhteellisen rauhallinen. Siksi briteillä oli aikaa sekä mielenkiintoa keskittyä muihinkin sotatapahtumiin, kuten esimerkiksi Suomen ja Neuvostoliiton väliseen sotaan. Sen seurauksena Suomessa olikin talvisodan aikana yhteensä

---

⁴⁹ Turtola 1999, 29.

⁵⁰ Sama.

⁵¹ Turtola 1999, 29; Tala 2015, 199–204.

⁵² Beevor 2014, 95.

peräti 26⁵³ Isosta-Britanniasta tullutta sotakirjeenvaihtajaa, ja myös maan lehdistö kirjoitti aktiivisesti Suomesta koko sodan ajan.⁵⁴

3.1 Ison-Britannian sotakirjeenvaihtajat Suomessa

Ison-Britannian sotakirjeenvaihtajia oli Suomessa heti sodan ensimmäisistä päivistä lähtien, mutta suurempia määriä heitä rupesi saapumaan vasta joulukuussa, ilmeisesti sen vuoksi, kun kävi ilmi, että Suomi pystyikin puolustautumaan pidempää kuin maailmalla oli osattua odottaa. Suurimmillaan britti-kirjeenvaihtajien määrä Suomessa oli juuri ennen rauhantuloa maaliskuussa 1940 johtuen siitä, että Ison-Britannian ja Ranskan suunnittelema avustussuunnitelma tuli julkiseksi juuri ennen rauhaa. Rauhan tultua maaliskuun 13. päivänä kirjeenvaihtajien määrä alkoi laskemaan kuitenkin todella nopeasti ja huhtikuussa Suomessa oli enää vain muutama brittiläinen sotakirjeenvaihtaja. Suurimmat syyt brittiläisten sotakirjeenvaihtajien määrän nopealle laskulle olivat Suomen tilanteen rauhoittuminen ja käynnissä olleen suuremman sodan kiihtyminen Saksan hyökättyä Tanskaan sekä Norjaan huhtikuun alussa 1940.⁵⁵

Kuten jo johdannossa mainitsin, tämän tutkimuksen kannalta tärkeimmät brittiläiset sotakirjeenvaihtajat ovat Geoffrey Cox, Edward Ward, John Langdon-Davies, George Steer ja Geoffrey Garratt. Cox saapui Suomeen sodan ensimmäisenä päivänä, Ward tuli Suomeen tammikuun 1940 alussa ja Langdon-Davies, Steer sekä Garratt saapuivat tänne helmikuun aikana. Kaikki muut olivat Suomessa sodan päättyessä, paitsi Garratt, joka poistui maasta ennen rauhantuloa. Kuten näemme ainoastaan Cox oli Suomessa sodan ensimmäisen kuukauden aikana, joten tältä osuudelta tässä tutkimuksessa brittikirjeenvaihtajien osuus jää pienemmäksi. Toki suurin osa brittiläisistä sotakirjeenvaihtajista saapuikin Suomeen vasta vuoden 1939 joulukuun loppupuolella tai sitten vuoden 1940 aikana.⁵⁶

Geoffrey Cox aloitti journalistisen uransa 1935 *News Chronicle*-sanomalehdessä, jolle hän raportoi Espanjan sisällissodasta. Ennen talvisodan syttymistä hän oli siirtynyt *Daily Expressin* palvelukseen ja kirjoittanut lehdelle esimerkiksi Pariisista sekä Brysselistä käsin. Omien sanojensa mukaan hänet määrättiin Suomeen kahta päivää ennen sodan alkua ja hän oli iloinen siitä, että pääsee näkemään Skandinaviaa, mutta ei kuitenkaan uskonut, että Neuvostoliitto aloittaisi sodan Suomea vastaan. Cox saapui Suomeen 30.11.1939 ja hänen uskomuksensa mureni nopeasti, kun sai kuulla,

---

⁵³ Julkunen 1975, 358–360.

⁵⁴ Holmila 2009, 129.

⁵⁵ Julkunen 1975, 50–51, 358–360.

⁵⁶ Julkunen 1975, 358–360.

että Neuvostoliitto oli pommittanut Helsinkiä. Viimeisen raporttinsa Suomesta Cox lähetti maaliskuussa rauhan jo tultua. Talvisodan jälkeen Cox osallistui toiseen maailmansotaan Uuden-Seelannin armeijan joukoissa taistellen esimerkiksi Pohjois-Afrikassa ja Kreetalla. Hän ehti myös kirjoittamaan kirjan ajastaan Suomessa, joka julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1941, ja käyttäen siitä otettua uutta painosta lähteenä, kun tarkastelen Coxin toimintaa hänen ollessaan Suomessa.⁵⁷

Kirjansa alkupuoliskolla Cox käsittelee Helsinkiin sodan ensimmäisenä päivänä kohdistuneita pommituksia ja Helsingin evakuoittoa, Neuvostoliiton esittämiä perusteluja hyökkäykselle Suomeen sekä Kuusisen hallitusta.⁵⁸ Helsingin pommituksista hän myös melko varmasti kirjoitti *Daily Express* -sanomalehdelle, koska Cox totesi saaneensa sodan ensimmäisten päivien aikana ilmahälytysten takia vain vähän unta, mikä vaikutti hänen lähettämiinsä raportteihin. Helsingistä Cox siirtyi melko nopeasti kohti pohjoista, päätyen ensin Kajaaniin seuraamaan Kuhmon alueella käytyjä taisteluita. Siellä ollessaan hän pääsi haastattelemaan vielä silloin koko Pohjois-Suomesta vastannutta kenraalia Wiljo Tuompoa. Kajaanista Cox lähti kohti Rovaniemeä, jonne saavuttuaan pääsi tapaamaan kenraali Walleniusta, joka oli tässä vaiheessa määrätty vastaamaan pohjoisimmasta Salla-Petsamo rintamasta. Kenraali Tuompon vastuualueeksi oli jäänyt Kuhmon alue. Walleniusta haastatellessaan Cox oli hämmästynyt varsinkin siitä, kun kenraali oli kertonut Suomen armeijan pystyvän taistelemaan jopa vuoden ajan, kun muu maailma ajatteli sodan kestävän vain viikkoja. Rovaniemeltä käsin Cox teki myös rintamavierailun Kemijärvelle nähdäkseen siellä käytyjen taisteluiden jälkiä.⁵⁹

Rovaniemellä ollessaan Cox sairastui ja päätti sen takia lähteä Tukholmaan, jotta saisi levähtyä. Hän vietti joulun Tukholmassa ja palasi Suomeen tammikuussa 1940. Paluunsa jälkeen Cox vieraili Suomussalmen taistelupaikoilla taisteluiden päättymisen jälkeen 9. tammikuuta. Hän haastatteli tällä matkalla suomalaisia johtanutta eversti Siilasvuota sekä kävi myös sotavankileirillä. Rovaniemelle paluunsa jälkeen hän kävi Oulussa haastattelemassa Suomeen saapuneita vapaaehtoisia ja kävi myös Petsamon rintamalla. Rovaniemeltä Cox siirtyi Helsinkiin tammikuun lopussa, jonka jälkeen hän kävi Mannerheim-linjalla sekä Viipurissa. Helmikuun aikana Cox palasi takaisin Isoon-Britanniaan, josta hän saapui takaisin Suomeen maaliskuun alussa raportoidakseen Karjalankannaksella käydyistä suurtaisteluita, mutta päätyi

---

⁵⁷ Cox 2022, 13–17; Julkunen 1975, 359; Roth 2010, 75–76.

⁵⁸ Kuusisen hallitus, tunnetaan myös nimellä Terijoen hallitus, oli Neuvostoliiton talvisodan alussa Suomelle perustama nukkehallitus, jonka tehtävänä oli toimia Suomen uutena hallituksena Neuvostoliiton vallattua maan. Neuvostoliitto käytti myös Kuusisen hallituksen kanssa 2. joulukuuta 1939 sovittua ystävyys- ja avunantosopimusta yhtenä syynä talvisodalle. Maailmalla-kin tunnetun nimensä hallitus sai sen pää- ja ulkoministerinä toimineelta Otto Wille Kuusiselta. Vuorenmaa 2006, 83.

⁵⁹ Cox 2022, 18–52, 59–75, 82–92.

raportoimaan enemmän rauhanneuvotteluista sekä rauhan aiheuttamista reaktioista.⁶⁰

Edward Wardin ura journalistina oli alkanut hänen toimiessaan Reutersin kirjeenvaihtajana Kaukoidässä, kunnes hän siirtyi BBC:n palvelukseen vuonna 1937 radiokuuluttajaksi. Omasta mielestään hän ei kuitenkaan ollut tähän tehtävään sovelias, minkä vuoksi anoikin siirtoa uutispuolelle loppuvuodesta 1939. Siirto onnistui, koska Ward ilmoitti olevansa valmis matkustamaan ulkomaille ja tämän seurauksena hän päätyi Suomeen tammikuussa 1940 BBC:n radiokirjeenvaihtajaksi. Saavuttuaan Suomeen Ward asettautui Helsinkiin hotelli Kämpiin, kuten suurin osa muistakin kirjeenvaihtajista. Omien sanojensa mukaan hän oli kuitenkin melkein koko ajan liikkeellä, koska halusi raportoida ainoastaan asioista, jotka hän oli itse nähnyt. Ward ehti lähettämään sodasta yhteensä 30 nauhoitettua lähetystä sen kahden ja puolen kuukauden aikana minkä hän oli Suomessa. Wardin merkittävin uutisointi talvisotaan liittyen ei kuitenkaan ollut yksikään näistä lähetyksistä vaan sen kunnian saa hänen lähettämänsä raportti BBC:lle Tukholmasta 12.3, jossa hän paljasti, että rauha oli saatu sovittua neuvotteluissa Suomen ja Neuvostoliiton välille. Rauha julkistettiin virallisesti vasta seuraavana päivänä, joten BBC:n lähettämä uutinen rauhasta oli sen takia uutiskuuppi. Ward oli saanut tiedon rauhasta, kun hän 11.3 Tukholmassa ollessaan tapasi Eljas Erkon, joka toimi Suomen asiainhoitajana Tukholmassa ja joka oli luvannut järjestää Wardille paikan Suomeen menevästä lentokoneesta. Seuraavana päivänä Ward oli soittanut Erkolle ja kysynyt Moskovassa käytyjen neuvotteluiden sisällöstä. Wardin yllätykseksi Erko oli paljastanut, että rauha oli saatu sovittua. Talvisodan jälkeen Ward jatkoi raportointiaan toisen maailmansodan eri rintamilta BBC:lle, kunnes jäi Erwin Rommelin johtamien joukkojen vangiksi Pohjois-Afrikassa 1941. Vapautumisensa jälkeen Ward raportoi toisesta maailmansodasta esimerkiksi Elbe-joelta 1945, kun yhdysvaltalaiset ja neuvostoliittolaiset joukot kohtasivat toisensa. Wardin ura BBC:n palveluksessa jatkui 1960-luvulle asti.⁶¹

Kun tarkastelee Wardin raportteja talvisodasta, huomaa että pääsääntöisesti hän todella raportoi asioista, joita hän itse näki ja koki. Tämän johdosta monissa hänen lähetyksissään kerrotaan esimerkiksi Helsingissä tai muualla koetuista ilmahälytyksistä ja pommituksista, koska hän joutui ne joko itse kokemaan, pommitusten tapahtuessa tai hän vähintäänkin lähti katsomaan pommitettuja alueita. Muutamissa lähetyksissään hän kuitenkin kertoo myös asioista, jotka eivät perustu hänen omiin kokemuksiinsa, kuten hänen kertomuksensa Karjalankannaksen kiivaista taisteluista, jotka selvästi perustuvat Päämajan antamiin tiedonantoihin. Lähetyksistä myös tulee selväksi se, että Ward oli paljon liikenteessä. Hän kävi monissa eri kohteissa, kuten

---

⁶⁰ Cox 2022, 103–107, 112–133, 161–162, 181–184, 187–191, 195, 226–231.

⁶¹ ELKA, YLE, 3397:8033, E.H.H. Ward / BBC, 7.1.1940, 5–6; Brotherus 1973, 131–132; Roth 2010, 394; Ward 1940, 9–12, 138–141.

sotavankileirillä, ainakin kahdesti Viipurissa, Lapissa, Laatokan Karjalan -rintamalla, ja hän oli myös seuraamassa Hangon evakuointia.⁶² Liikkeellä ollessaan Ward myös keskusteli paljon esimerkiksi sotilaiden, toisten kirjeenvaihtajien, viranomaisten ja siviilien kanssa ja useasti hän tuokin näiden keskustelujen kautta esiin ihmisten asenteita ja suhtautumista eri tilanteisiin kuten esimerkiksi suomalaisten järkytyksen heidän kuultuaan rauhanehdoista.⁶³

Koska Ward joutui sensuurin takia kirjoittamaan raporttinsa ennen lähetystä sanataarkasti ylös, saadaan niistä esille asioita, joihin Suomen sensuuri puuttui. Esimerkiksi kun Ward kertoi sotavankileirillä käynnistään, hän meinasi kertoa, että heillä oli noin 150 mailin pituinen ajomatka Hotelli Kämpiltä leirille, mutta sensuuri puuttui tähän ja tämä pituus leirille muuttui pitkäksi ajomatkaksi. Sensuuri puuttui hyvin herkästi mihin tahansa asiaan mistä voitiin ajatella olevan hyötyä viholliselle. Wardin raporteissa näihin lukeutuivat muun muassa välimatkat eri paikkoihin sekä paikkojen tarkat nimet, joiden perusteella niiden sijainti olisi voitu päätellä, esimerkiksi hotellien nimiä ei saanut mainita. Näiden lisäksi sensuuri ei sallinut eri rintamia johtavien korke-arvoisimpien sotilaiden nimien mainitsemista, esimerkiksi haastatellessaan kenraali Woldemar Hägglundia sensuuri salli Wardin käyttävän raportissaan kenraalista ainoastaan sotilasarvoa, suomalaisten haavoittuneiden tarkkojen määrien kertomista tai vihollisen käyttämistä taktiikoista puhumista. Esimerkiksi Wardin kertomus motissa olevien venäläisten yöllä antamista signaaleista heidän ruoka-avustuksia kuljettaville lentokoneille täytyi jättää kokonaan kertomatta.⁶⁴

John Langdon-Davies oli jo myös kokenut sotakirjeenvaihtaja hänen saapuesaan Suomeen helmikuussa 1940, koska hän oli ollut raportoimassa Espanjan sisällissodasta muun muassa *News Chronicle*-sanomalehdelle. Hän oli myös kirjoittanut Espanjassa saaduista kokemuksistaan kirjan *Behind the Spanish Barricades* (1936).⁶⁵ Saa miensa kokemusten takia hänellä oli ennakkoluuloja liittyen Suomen tilanteeseen ja siihen mitä siitä oli raportoitu. Hän ei voinut uskoa, että Suomessa käytiin niin suurella ja totaalaisella tavalla sotaa kuin mitä oli kerrottu. Saavuttuaan Suomeen helmikuussa 1940 hän kuitenkin luopui ennakkoluuloistaan nopeasti päästyään itse kokemaan sodan todellisen tilanteen. Suomessa ollessaan hän kirjoitti *Evening Standard*-sanomalehdelle ja poistui Suomesta rauhan tultua maaliskuussa 1940. Vielä samana vuonna hän kirjoitti talvisotaa käsittelevän kirjan *Finland: The first total war*, jossa hän kertoi omista kokemuksistaan.⁶⁶

---

⁶² Wardin omien sanojen mukaan Hangon evakuointia käsittelevä lähetys aiheutti hänelle ongelmia, koska sensuuriviranomaisille oli annettu määräys, jolla kiellettiin evakuoitavia alueita koskevat uutisoinnit. Ward kuitenkin vetosi viranomaisiin ja sai loppujen lopuksi lähettää Hankoa koskevan lähetyksensä. Ward 1940, 151–154.

⁶³ ELKA, YLE, 3397:8033, E.H.H. Ward / BBC, 1940.

⁶⁴ Sama.

⁶⁵ Holmila 2009, 126; Langdon-Davies 1940, 1.

⁶⁶ Julkunen 1975, 359; Langdon-Davies 1940, 1–3.

Langdon-Daviesin talvisodasta kertovaa kirjaa tarkastelemalla ja vertaamalla siitä nousevia asioita *Evening Standard*-sanomalehdessä kirjoitettuihin uutisiin saa hyvän käsityksen siitä mihin Langdon-Davies kiinnitti huomiota ollessaan Suomessa sodan aikana. Kirjan ensimmäisessä osiossa hän kertoo todella tarkasti, miksi sota eteni Suomen kannalta niin hyvin ja miksi Neuvostoliitto epäonnistui sodassa. Tässä osiossa hän painottaa suomalaisten ymmärrystä oman maansa maantiedosta ja kuinka suomalaisten sotataktiikka oli suunniteltu maaston ja ilmaston ehdoilla ja kuinka Neuvostoliitossa ei tätä oltu kunnolla ymmärretty. Hyvänä esimerkkinä tästä on kertomus hänen käsiinsä saamasta Neuvostoliittolaisesta hiihtotaistelumanuaalista, jota hän sitten näytti monille tapaamilleen suomalaisille sotilaille. Koska suomalaiset sotilaat olivat käytännössä joutuneet oppimaan, kuinka hiihtäessä pystyy taistelemaan, niin he kritisivat manuaalia ja Langdon-Davies kertoi uskovansa, että manuaalin oli kirjoitettu täysin teoriapohjalta ilman käytännön kokemusta.⁶⁷

Toisena suurempana kokonaisuutena hän nostaa esiin Karjalankannaksella käydyt taistelut, ja kirjan tässä osiossa hänen painotuksensa ovat Suomen sodan johdossa, varsinkin ylipääällikkö Mannerheimissa, taisteluihin osallistuneissa sotilaissa ja sodan päättäneessä rauhassa. Hän tuo esiin, kuinka järkyttyneitä suomalaiset olivat rauhan-ehdoista ja epäuskoisia siitä, että näin jyrkkiin ehtoihin suostuttiin, koska olihan sota ollut puolustuksellisesti hyvällä mallilla, tai ainakin tässä uskossa suomalaiset, jotka eivät tienneet sodan todellisesta tilanteesta, olivat.⁶⁸

Kirjansa kolmannessa osuudessa hän nostaa esiin sodan vaikutukset siviilejä kohtaan ja painottaa pommitusten ja ilmahälytysten merkitystä moraalille. Kirjan viimeinen osa käsittelee Suomen kansan taistelutahtoa. Tässä osuudessa hän nostaa esille varsinkin Kuusisen hallituksen ja selittää osittain sen avulla Suomen kansan vahvaa taistelutahtoa.⁶⁹

George Steer aloitti sotajournalistin uransa vuonna 1935 raportoimalla *The Times*-sanomalehdelle Italian hyökkäyksestä Etiopiaan. Lisää kokemusta hän hankki ollessaan seuraamassa Espanjan sisällissotaa, ja sieltä hän esimerkiksi paljasti maailmalle Saksan ilmavoimien tukeneen Espanjan kansallismielisiä joukkoja pommittamalla Guernican kaupunkia. Vuoden 1938 aikana Steer siirtyi *Daily Telegraphin*-sanomalehteen, joka vuoden 1940 helmikuussa lähetti hänet Suomeen raportoimaan täältä käytävistä taisteluista. Talvisodan jälkeen Steer astui Ison-Britannian armeijan palvelukseen ja kuoli liikenneonnettomuudessa Aasiassa 1944.⁷⁰

Steer ehti kirjoittamaan Suomessa ollessaan noin 30 artikkelia *Daily Telegraph*-sanomalehdelle. Artikkeleissaan hän kertoi lukijoilleen esimerkiksi sodassa käydyistä taisteluista, keskittyen Karjalankannaksella käynnissä olleisiin suurtaisteluihin,

---

⁶⁷ Langdon-Davies 1940, 4–16, 18–19.

⁶⁸ Langdon-Davies 1940, 80–89, 103–106, 112–122.

⁶⁹ Langdon-Davies 1940, 130–137, 164–171.

⁷⁰ Julkunen 1975, 360; Roth 2010, 356–357.

neuvostoliittolaisten isoista kalusto- sekä miestappioista, suomalaisiin kaupunkeihin kohdistuneista pommituksista, rauhanneuvotteluista ja rauhan aiheuttamista seurauksista, kuten evakuoinneista sekä rauhaan johtaneista syistä. Pääasiallisesti Steerin artikkelit perustuivat päämajan antamiin tiedonantoihin sekä rintamalta lomille tulleiden sotilaiden sekä siviilien haastatteluihin. Steer kävi kuitenkin esimerkiksi Porvoossa sekä Viipurissa, joissa hän todisti pommituksien vaikutuksia kyseisiin kaupunkeihin. Hän myös mainitsee muutamissa artikkeleissaan Suomen tarvitsevan länsimaista apua ja kirjoitti myös artikkelin suomalaisten pettymyksestä Ruotsin hallinnon päätökseen olla lähettämättä ruotsalaisia sotilaita Suomen avuksi. Rauhan tultua Steerin artikkeleissa käsiteltiin myös Suomen, Ruotsin ja Norjan mahdollista uutta puolustusliittoa, syitä miksi Suomi ei lopulta pyytännyt liittoutuneiden joukkoja Suomen avuksi ja Suomen sodan jälkeistä uutta hallitusta.⁷¹

Myös Geoffrey Garratt oli kerryttänyt itselleen kokemusta sotajournalismista raportoidessaan Steerin tavoin Italian ja Etiopian välisestä sodasta. Garratt kirjoitti jo tuolloin *Manchester Guardian* -sanomalehdelle, jolle hän myös raportoi talvisodasta helmikuusta 1940 alkaen. Garratt ei kuitenkaan pitkään Suomessa ollut vaan poistui täältä jo ennen rauhan tuloa. Suomesta poistumisensa jälkeen hän liittyi Ison-Britannian armeijan palvelukseen ja kuoli miinan räjähdykseen vuonna 1942.⁷²

Garratt ehti kuitenkin Suomessa ollessaan kirjoittamaan peräti seitsemän artikkelia, joissa käsiteli sotaa tai siihen liittyviä aiheita melko kattavasti. Ensimmäisessä artikkelissaan Garratt avasi lukijoilleen Suomen historiaa kertoen esimerkiksi vuoden 1918 sisällissodasta ja Lapuan liikkeestä. Seuraavassa kirjoituksessaan hän kertoi lukijoilleen Suomeen kohdistuneista pommituksista, ja vertasi niitä Espanjassa kokeemiinsa pommituksiin. Kolmannen artikkelinsa Garratt käytti kertoakseen lukijoilleen tuhoutuneesta Viipurista, johon oli tehnyt rintamavierailun. Tämän jälkeen kaksi hänen seuraavista artikkeleistaan käsiteli Skandinavian maiden suhtautumista Suomen tilanteeseen ja niiden halukkuutta pysyä virallisesti neutraalina. Toisessa näistä kahdesta artikkelista Garratt ottaa myös kantaa siihen, kuinka Ison-Britannian tulisi lähettää Suomen avuksi joukkoja, jotta maan maine paranisi Pohjois-Euroopassa sekä muutenkin neutraalien maiden kohdalla. Toiseksi viimeisessä artikkelissaan hän kävi läpi syitä, miten suomalaiset olivat pystyneet torjumaan niin hyvin Neuvostoliiton hyökkäykset eri rintamilla siihen mennessä, mutta päätyi kuitenkin artikkelissa siihen lopputulokseen, että Suomi tarvitsee Iso-Britannian apua, jotta se voi pelastua.⁷³ Viimeisessä artikkelissa, jonka hän kirjoitti Suomessa ollessaan, Garratt kertoo sodan takia evakuoituista ihmisistä ja Suomen siviilien tarvitsemista asioista, kuten

---

⁷¹ The Daily Telegraph 12.2.1940–29.3.1940.

⁷² Julkusen mukaan hän poistui jo helmikuun lopulla Suomesta, mutta ”The Manchester Guardianin” perusteella hän oli ainakin vielä maaliskuun 9. päivän aikoihin Suomessa. Julkunen 1975, 359; Rankin 2017, 120–121.

⁷³ Kyseinen artikkeli ”The Russian steam-roller” julkaistiin 8. marraskuuta.

lämpimistä vaatteista. Myös tässä artikkelissa hän nostaa esiin Iso-Britannian ja toivoo maansa auttavan Suomea ainakin rahallisesti.⁷⁴

3.2 Talvisota brittiläisissä *The Daily Telegraph* ja *Evening Standard* sanomalehdissä

Ison-Britannian lehdistön kiinnostus Suomea kohtaan ryhtyi kasvamaan syksyllä 1939, kun Britanniassa huolestuttiin Suomen ja Neuvostoliiton välisten suhteiden kiristymisestä. Lehdistön kiinnostus on täysin ymmärrettävää, koska olihan Britannian oma sotatilanne hetkellisesti todella rauhallinen, vaikkakin se oli sodassa Saksaa vastaan. Myös muu kansainvälinen uutistilanne oli jokseenkin hiljainen Puolassa käytyjen taisteluiden tauottua, joten on täysin ymmärrettävää, että Isossa-Britanniassa seurattiin Suomen tilannetta tiiviisti vuoden 1939 loppupuolella.⁷⁵

The Daily Telegraph oli talvisodan aikana päivittäin ilmestynyt sanomalehti, jonka levikki oli noin 1.5 miljoonaa kappaletta. Lehdessä selvästi oltiin kiinnostuneita Suomen tilanteesta koko tutkimusjaksollani, koska Suomea käsitteleviä artikkeleita löytyy lehden numeroista heti marraskuun alusta lähtien ja niitä oli tasaisesti maaliskuun loppuun asti. Lehden marraskuun numeroissa Suomeen liittyvät kirjoitukset koskivat pääsääntöisesti Suomen ja Neuvostoliiton käymiä neuvotteluita, mutta näiden lisäksi lehdessä nostettiin myös esille esimerkiksi Neuvostoliiton Suomeen kohdistamaa propagandatyötä sekä Yhdysvaltojen huolestuneisuus Suomen tilanteesta. Loppukuusta lehdessä myös kirjoitettiin Mainilan laukauksista ja niistä aiheutuneista toimenpiteistä, kuten vuoden 1932 Suomen ja Neuvostoliiton välisen hyökkäämättömyyssopimuksen irtisanomisesta Neuvostoliiton toimesta.⁷⁶

Talvisodan alettua sanomalehden kiinnostus Suomea kohtaan kasvoi koska lähes päivittäin siinä oli kirjoituksia, joissa käsiteltiin Suomen ja Neuvostoliiton välistä sotaa. Kuun ensimmäisten päivien lehdet käsitelivät Neuvostoliiton hyökkäystä, varsinkin pommituksia, ja hyökkäyksen aiheuttamia ensireaktioita Suomessa ja sekä myös maailmalla sekä Neuvostoliiton esittämiä syitä hyökkäykselle kuten Terijoen hallitusta.⁷⁷ Hyökkäyksen aiheuttamista ensireaktioista päästyään lehti siirtyi kirjoittamaan pääsääntöisesti siitä, kuinka maailmalla reagoitiin käynnissään olleeseen talvisotaan ja minkälaista tukea valtiot tai niiden kansalaiset osoittivat sekä antoivat Suomelle. Näissä kirjoituksissa käsiteltiin varsinkin Italiaa, Ruotsia, Yhdysvaltoja, Isoa-Britanniaa sekä Kansainliitossa käytyjä keskusteluja. Näiden kirjoitusten lisäksi

---

⁷⁴ The Manchester Guardian 28.2.1940–9.3.1940.

⁷⁵ Julkunen 1975, 47–49.

⁷⁶ KA, VT, Bb:1, Ulkomaisia sanomalehtiä ja uutistoimistoja; The Daily Telegraph 2.11.1939–30.11.1939.

⁷⁷ Toiseltaan nimeltään Kuusisen hallitus.

lehdessä kirjoitettiin myös sodan taisteluiden etenemisestä, mutta selvästi lehden pääpaino oli maailman reaktioissa sekä Suomelle osoitetussa tuessa.⁷⁸

Daily Telegraphin osoittama kiinnostus Suomea kohtaan jatkui myös vuoden vaihtumisen jälkeen ja vielä tammikuussa 1940 suuri osa lehden Suomea koskettavista kirjoituksista käsitteli eri valtioiden, varsinkin Yhdysvaltojen, Ruotsin sekä Iso-Britannian tai niiden kansalaisten tekemiä tukitoimia Suomen avuksi. Näihin Suomen avuksi tehtyihin tukitoimiin liittyen lehti myös oikaisi niistä kiertäviä huhuja⁷⁹ ja kirjoitettiin lehdessä myös artikkeleita Neuvostoliiton kohdistamasta painostuksesta Ruotsia sekä Norjaa kohtaan. Neuvostoliitto halusi kyseisten maiden pysyvän neutraaleina konfliktissa ja lopettavan maista Suomelle annetun materiaaliavun. Näiden kirjoitusten lisäksi sodan taisteluista sekä pommituksista kirjoitettiin tammikuun aikana myös monta artikkelia, eli voidaan todeta, että kyseisessä sanomalehdessä seurattiin sotaa hyvin kiivaasti sen jatkuessa.⁸⁰

Helmikuussa lehden kiinnostus Suomea kohtaan pysyi korkealla ja lehden sotakirjeenvaihtajana toiminut George Steer saapui myös silloin Suomeen. *Daily Telegraph* oli saanut jo aikaisemmin joltain sotakirjeenvaihtajalta raportteja Suomesta, mutta tätä kyseistä kirjeenvaihtajaa ei kuitenkaan missään vaiheessa nimetty lehdessä, joten sen takia jätin hänet käsittelemättä tässä tutkimuksessa. Steerin artikkeleiden lisäksi lehdessä oli helmikuun aikana muutamia lisäkirjoituksia talvisodan taisteluista ja pommituksista, mutta päähuomio muissa, Suomea koskettavissa kirjoituksissa oli kuitenkin Suomen avuntarpeissa sekä maailmalta saamissa avustuksissa ja Suomeen haluavissa tai sinne matkalla olleissa vapaaehtoisissa. Vapaaehtoisia käsittelevissä kirjoituksissa keskityttiin varsinkin ruotsalaisiin, italialaisiin ja kuun puolenvälin jälkeen myös brittiläisiin vapaaehtoisiihin.⁸¹ Muutamassa kirjoituksessa lehdessä myös käsiteltiin sitä, miksei Ruotsi ole antanut Suomelle sotilaallista avustusta.⁸²

Maaliskuun alussa Steerin kirjoitusten lisäksi lehdessä kirjoitettiin Suomessa käydyistä taisteluista sekä Suomeen haluavista brittiläisistä vapaaehtoisista ja rauhanneuvotteluista niiden tultua julki. Neuvotteluiden julkitulon ja varsinkin rauhan tulon jälkeen lehdessä käsiteltiin nämä rauhanehdot mutta pääasiassa keskityttiin käsittelemään näitä Ison-Britannian sekä Ranskan julkitulleita suunnitelmia Suomen avuksi lähetettävästä sotilaista sekä syitä, mikseivät nämä joukot koskaan saapunut Suomeen. Lehdessä olleiden kirjoitusten mukaan syinä olivat Suomen virallisen avustuspyynnön puuttuminen, Ruotsin sekä Norjan kielto joukkojen läpikululle sekä varsinkin

---

⁷⁸ The Daily Telegraph 1.12.1939–30.12.1939.

⁷⁹ Kuten 6. päivä tammikuuta julkaistussa artikkelissa, jossa lehti kertoi tiedon Englannin pankin antamasta 10 miljoonan punnan lainasta Suomelle olleen täysin väärä. The Daily Telegraph 6.1.1940.

⁸⁰ The Daily Telegraph 1.1.1940–31.1.1940.

⁸¹ Briteille annettiin helmikuun puolessa välissä lupa laillisesti lähteä Suomeen vapaaehtoisena. The Daily Telegraph 15.2.1940.

⁸² The Daily Telegraph 1.2.1940–28.2.1940.

Saksan tekemä painostus Ruotsia ja Norjaa kohtaan. Myös Suomen, Ruotsin ja Norjan suunnittelema uusi puolustusliitto sai sanomalehdeltä palstatilaa maaliskuun loppupuolella.⁸³

Evening Standard ilmestyi talvisodan aikaan kuutena päivänä viikossa sen levikin ollessa noin 400000 kpl. Kuten *The Daily Telegraph*-sanomalehdessä, myös *Evening Standard* -sanomalehdessä oltiin hyvin kiinnostunut Suomesta koko talvisodan ajan. Marraskuussa *Evening Standard* keskittyi Suomea käsittelevissä jutuissa nostamaan esille samoja aiheita kuin *Daily Telegraph*. Lehden artikkelit käsittelivät esimerkiksi Suomen ja Neuvostoliiton välisiä neuvotteluita, Suomea vastaan hyökkäävää Neuvostoliiton propagandaa sekä kuun lopussa Mainilan laukauksia ja siitä aiheutuneita seurauksia. Koska *Evening Standard* oli iltaisin ilmestytävä lehti, uutisoi se talvisodan alkamisesta marraskuun viimeisessä numerossa eli jo samana päivänä kuin sota oli alkanut.⁸⁴

Joulukuusta lähtien Suomea ja talvisotaa käsitteleviä kirjoituksia oli *Evening Standard* -sanomalehdessä lähes päivittäin seuraavan vuoden maaliskuuhun asti eli tässäkin suhteessa molemmat tutkimistani lehdistä toimivat samanlaisesti. Eroavaisuuksia lehtien uutisoinnissa koskien Suomea nousee kuitenkin heti joulukuun aikana esille. Toisin kuin *Daily Telegraph* -sanomalehti, *Evening Standard* painotti joulukuun uutisoinnissaan paljon enemmän Suomessa käytyjä taisteluita sekä Neuvostoliiton tekemiä pommituksia ja niistä aiheutuneita seuraamuksia, kuten ihmisten pakenevista taistelu- sekä pommitetuilta alueilta. Lehdestä löytyy kyllä myös uutisointia maailman valtioiden sekä niiden kansalaisten reaktioista talvisotaan sekä myös muutamia uutisia Suomeen lähteneistä tai haluavista vapaaehtoisista, mutta niitä on vähemmän kuin *Daily Telegraph* -lehdessä.⁸⁵

Tammikuussa 1940 *Evening Standardin* Suomea koskevan uutisoinnin painotus oli edelleen talvisodan taisteluissa sekä pommituksissa, mutta lehdessä esiintyy myös todella paljon kirjoituksia, jotka käsittelevät Suomelle luvattua apua sekä Suomeen jo saapuneita avustuksia. Näissä kirjoituksissa esille nostetaan varsinkin Ruotsin, Norjan, Iso-Britannian, Ranskan sekä Yhdysvaltojen lupaamia tai niiden jo antamia avustuksia. Myös Neuvostoliiton painostus Ruotsia sekä Norjaa kohtaan tulee esille.⁸⁶

Kuten tiedämme *Evening Standard* -lehden kirjeenvaihtaja Langdon-Davies saapui Suomeen helmikuun alussa 1940. Sinä aikana minkä Langdon-Davies oli Suomessa, sanomalehdessä esiintyi hänen kirjoittamaan artikkeleita 21 kappaletta. Artikkeleita lukiessa selviää, että niissä nostetaan esille aivan samoja asioita kuin mitä Langdon-Davies kirjassaan jälkikäteen painotti. Hyvänä esimerkkinä tästä on lehden

---

⁸³ The Daily Telegraph 1.3.1940–30.3.1940.

⁸⁴ KA, VT, Bb:1, Ulkomaisia sanomalehtiä ja uutistoimistoja; *Evening Standard* 1.11.1939–30.11.1939.

⁸⁵ *Evening Standard* 1.12.1939–30.12.1939.

⁸⁶ *Evening Standard* 1.1.1940–31.1.1940.

helmikuun 5. päivän numero, jossa on ensimmäinen Langdon-Davies kirjoittama artikkeli.⁸⁷ Artikkelin lukijalle selviää heti, että Langdon-Daviesillä oli ennakkoluuloja sotaa kohtaan, jotka murenivat nopeasti pois hänen saavuttuaan Suomeen ja tajuttuaan sodan totaalisen luonteen. Myös suurin osa muista, Langdon-Daviesin muistelmissaan esille nostamista asioista tulevat esiin hänen kirjoittamissaan artikkeleissa, kuten esimerkiksi Suomen maastojen vaikutus sodankäyntiin, suomalaisten käyttämät taistelutaktiikat, ilmahälytykset, Kuusisen hallitus sekä maaliskuussa rauhan ehtojen aiheuttama järkytys suomalaisille.⁸⁸

Sanomalehden uutisointi ei kuitenkaan helmi- tai maaliskuussa Suomen osalta pelkästään rajoittunut Langdon-Daviesin kirjoittamiin artikkeleihin. Helmikuussa lehden numeroissa seurattiin Langdon-Daviesin artikkeleiden lisäksi tarkkaan Suomessa käytyjä taisteluja monien lisäartikkelin muodossa. Taisteluiden lisäksi lehdessä kirjoitettiin Suomea koskettavia artikkeleita esimerkiksi tuosta Yhdysvaltojen suunnittelemasta rahallisesta avustuksesta, Suomeen lähtevistä tai menossa olleista ulkomaalaisista vapaaehtoisista sekä Ruotsin kieltäytymisestä lähettää virallista sotilaallista avustusta Suomelle tai sen päätöstä olla sallimatta muidenkaan maiden joukkojen läpikulkua. Syyksi tähän nostettiin lehdessä Saksan tekemä painostus Ruotsia kohtaan. Maaliskuun alussa *Evening Standardin* uutisoi sodan viimeisistä taisteluista sekä Suomen saamista avustuksista kuten brittiläisistä Hawker Hurricane -lentokoneista⁸⁹, mutta lehden huomio siirtyi nopeasti käynnissä olleisiin rauhanneuvotteluihin, kun huhut niistä levisivät. Rauhan tultua julki lehdessä käsiteltiin rauhannehtoja sekä maailman reaktioita rauhaan, mutta näiden lisäksi monessa artikkelissa kirjoitettiin myös Suomen, Ruotsin ja Norjan mahdollisesta puolustusliitosta sekä siitä, kuinka Neuvostoliitto ja Saksa suhtautuivat tähän ajatukseen. Mielenkiintoisesti maaliskuun lopussa lehdessä myös kirjoitettiin artikkeli kenraali Walleniuksesta ja hänen irtisanomisestaan Suomen armeijasta.⁹⁰

3.3 Miten brittiläiset sotakirjeenvaihtajat ja sanomalehdistö raportoivat talvisodasta?

Brittiläisten sotakirjeenvaihtajien raportointi oli talvisodasta selvästi todella monimuotoista, koska jo tutkimieni viiden brittiläisen sotakirjeenvaihtajien lähettämien raporttien aiheet käsittelivät talvisotaa sekä Suomea monista erilaisista aihealueista. Heidän raporttiansa aiheet liikkuivat yleisimmistä sodista kerrottavasti asioista, kuten

---

⁸⁷ "Russians try to bomb my train to front", *Evening Standard* 5.2.1940.

⁸⁸ *Evening Standard* 5.2.1940–20.3.1940.

⁸⁹ "Finn pilots have "hurricanes" now" *Evening Standard* 5.3.1940.

⁹⁰ *Evening Standard* 1.2.1940–30.3.1940.

sen taisteluista ja pommituksista sodan kansainvälisempään puoleen, ja sotakirjeenvaihtajat toivat esille myös sodan historiallista merkitystä sekä sodan inhimillistä kärsimystä kirjoittamalla esimerkiksi evakuoituista siviileistä ja rauhan sekä sen ehtojen aiheuttamasta järkytyksestä. Yhdistävä teema brittiläisten sotakirjeenvaihtajien raporteissa oli Neuvostoliiton ilmavoimien tekemät pommitukset sekä niistä aiheutuneet ilmahälytykset. Sodan ilmatoiminnan lisäksi tietenkin sodassa käydyt taistelut vaikuttivat jokaisen tutkimani brittiläisen sotakirjeenvaihtajan raportteihin, mutta tästä huolimatta kaikki heistä eivät raportoineet taisteluiden etenemisestä sen tarkemmin. Geoffrey Garratt käytti sodan taisteluista ainoastaan taustatietona omissa kirjoituksissaan eikä kertonut lukijoilleen suoraan taistelutapahtumista.

Sotakirjeenvaihtajat raportoivat pääasiallisesti niistä asioista mitkä heitä itseään kiinnostivat tai minkä he ajattelivat kiinnostavan lukijoitaan, tai kuuntelijoitaan Edward Wardin tapauksessa, mutta tämän lisäksi heidän raporttiansa erilaisuuteen löytyy muitakin syitä. Tutkimistani brittiläisistä sotakirjeenvaihtajista ainoastaan Geoffrey Cox oli Suomessa jo vuoden 1939 puolella kun taas Geoffrey Garratt poistui jo ennen sodan loppua, joten sotakirjeenvaihtajat olivat siis osittain eri aikoihin Suomessa ja he myös vierailivat eri puolilla Suomea. Vierailukohteiden valintaan vaikuttivat toki sotakirjeenvaihtajien omat kiinnostuksen kohteet mutta myös Suomen viranomaisten tekemät päätökset koskien esimerkiksi liikkumisrajoituksia. Näiden syiden lisäksi sotakirjeenvaihtajat myös perustivat kertomuksensa erilaisiin asioihin, kuten esimerkiksi haastatteluihin tai virallisiin tiedonantoihin. Esimerkiksi Edward Ward painotti lähetyksissään enemmän omia sekä haastattelemisensa ihmisten kokemuksia, kun taas George Steer perusti kertomuksensa enemmän suomalaisten antamiin virallisiin tiedonantoihin. Mielenkiintoista on, että sotakirjeenvaihtajien raportteihin ei kuitenkaan suoraan näyttänyt vaikuttavan Ison-Britannian oma sotatila, paitsi ehkä siinä mielessä, että heitä oli paikan päällä Suomessa yhtäaikaisesti eniten silloin kun Ison-Britannian ja Ranskan suunnittelema sotilaallinen avustusjoukko tuli julki.

Brittiläisen sanomalehdistön raportointi talvisodasta näyttää noiden tutkimieni *The Daily Telegraph* ja *Evening Standard* -sanomalehtien perusteella olleen hyvin aktiivista ja ainakin kyseisissä sanomalehdissä sodan kulkua seurattiin todella tarkasti. Molemmissa sanomalehdissä seurattiin jo marraskuussa Suomen ja Neuvostoliiton käymiä neuvotteluita ja maiden välisten suhteiden kiristymistä. Sodan alettua sanomalehtien kiinnostus Suomea kohtaan näytti vaan kasvavan ja niissä seurattiin kiihkaasti talvisotaa sen loppumiseen asti, ja vielä rauhantulon jälkeenkin molemmissa lehdissä kirjoitettiin Suomeen liittyviä artikkeleita.

Talvisodan alettua sanomalehtien uutisten painotukset kuitenkin eroavat jonkin verran toisistaan. Molemmissa sanomalehdissä kirjoitettiin sodan taisteluista ja pommituksista sekä sodan kansainvälisemmästä merkityksestä, mutta *The Daily Telegraph*

painotti uutisoinnissaan jo joulukuusta lähtien enemmän tuota talvisodan kansainvälisempää puolta, kun taas *Evening Standard* keskittyi kirjoittamaan joulukuun aikana enemmän sodan taisteluista ja pommituksista sekä niiden seuraamuksista, kuten niiden alta paenneista ihmisistä. Tammikuussa 1940 sanomalehtien artikkeleiden painotukset jatkuivat suunnilleen samanlaisina kuin ennen vuoden vaihtumista, mutta myös *Evening Standardissa* alkoi esiintymään enemmän artikkeleita sodan kansainvälisempään osuuteen liittyen. Molemmissa sanomalehdissä kirjoitettiin esimerkiksi Suomen avuksi suunnitelluista tukitoimista. Helmikuun aikana molempien sanomalehtien omat sotakirjeenvaihtajat, George Steer ja John Langdon-Davies, saapuivat Suomeen seuraamaan käynnissä ollutta sotaa ja molemmat raportoivatkin sodasta melko ahkerasti. Sotakirjeenvaihtajien kirjoittamien artikkeleiden lisäksi molemmissa lehdissä kirjoitettiin myös paljon lisäartikkeleita liittyen varsinkin sodan kansainvälisempää puoleen. Näissä artikkeleissa lehdet käsittelevät esimerkiksi noita talvisotaan haluavia ulkomaalaisia vapaaehtoisia. Maalikuussa molemmat lehdet kirjoittivat noista sodan viimeisiksi osoittautuneista taisteluista ja rauhanneuvotteluista niiden tultua julki. Rauhan astuttua voimaan lehdissä kirjoitettiin sen aiheuttamista reaktioista Suomessa kuin maailmalla, mutta *The Daily Telegraph* keskittyi käsittelemään enemmän tuota Iso-Britannian ja Ranskan suunnittelemaa avustusjoukkoa, ja syitä miksei se saapunut Suomeen, kun taas *Evening Standard* kirjoitti enemmän tuosta Suomen, Ruotsin ja Norjan suunnittelemaasta uudesta puolustusliitosta ja Neuvostoliiton sekä Saksan reaktioista siihen.

Kuva 2. Ulkomaalaisia sotakirjeenvaihtajia talvisodan aikana Hotelli Kämpissä. Lähde: Pietinen, Museovirasto, 27.12.1939.

4 YHDYSVALTOJEN SOTAKIRJEENVAIHTAJAT JA SANOMALEHDISTÖ TALVISODASSA

Jo syksyllä 1939 suomalaiset toivoivat Yhdysvalloista apua Suomen ja Neuvostoliiton välisiin neuvotteluihin, joita käytiin Moskovassa. Yhdysvaltojen hallituksessa tähän ajatukseen ei kuitenkaan suhtauduttu positiivisesti, koska vallassa olleeseen Rooseveltin hallitukseen vaikutti hyvin vahvasti Yhdysvalloissa tuohon aikaan vallalla ollut eristäytymispolitiikka eli halu pitää Yhdysvallat erossa Euroopassa käydyistä konflikteista. Suomi ei myöskään ollut Yhdysvaltojen hallituksen näkökulmasta muutenkaan tärkeä kumppani, vaikka Suomi olikin kerryttänyt itselleen hyvää mainetta esimerkiksi maksamalla tasaisesti takaisin Yhdysvaltojen, ensimmäisen maailmansodan jälkeen, antamaa 14 miljoonan dollarin lainaa. Varsinkin juuri tämän lainan takaisinmaksun vuoksi yhdysvaltalaiset suhtautuivat Suomeen hyvin positiivisesti. Talvisodan syttyttyä tämä kansalaisten positiivinen suhtautuminen heijastui suoraan heidän auttamishaluunsa, ja Yhdysvalloissa toteutettiin esimerkiksi erilaisia keräyksiä Suomen avuksi ja sieltä saapui myös vapaaehtoisia.⁹¹ Yhdysvaltojen hallinto kyllä myös tuomitsi Neuvostoliiton sotatoimet, mutta konkreettiset teot Suomen avustamiseksi tapahtuivat melko hitaasti sekä huolimattomasti, kuten ilmeni esimerkiksi hitaissa asetoimituksissa. Muun muassa ensimmäiset Brewster-lentokoneet, jotka oli ostettu jo vuoden 1939 joulukuussa, saapuivat Suomeen vasta maaliskuun alussa, juuri ennen rauhantuloa.⁹²

Tilanteen kiristyessä Euroopassa 1939 Yhdysvaltojen medioissa havaittiin, että Euroopassa oli kehittymässä tapahtumia, joista syntyisi paljon uutisoitavaa ja oletettavasti tämän takia heitä alkoi saapumaan myös Suomeen saman vuoden syksyllä. Kaiken kaikkiaan talvisodan aikana Suomessa oli jopa 38 yhdysvaltalaista

---

⁹¹ Toki iso osa Yhdysvalloista saapuneita vapaaehtoisia olivat amerikansuomalaisia eli he palasivat vaan puolustamaan entistä kotimaataan. Kallonen 2016, 228–243; Nevakivi 2000, 314–315.

⁹² Nevakivi 2000, 302–310.

sotakirjeenvaihtajaa ja määrällisesti he olivatkin toiseksi suurin ryhmä talvisodan ulkomaalaisista sotakirjeenvaihtajista.⁹³

4.1 Suomessa olleet yhdysvaltalaiset sotakirjeenvaihtajat

Muutamia yhdysvaltalaisia kirjeenvaihtajia oli seuraamassa jo loka-marraskuussa 1939 Suomesta käsin Suomen ja Neuvostoliiton käymiä neuvotteluita, mutta varsinaisesti heitä alkoi saapumaan suuremmissa määrin talvisodan alettua. Huomattavaa kuitenkin on se, että monet yhdysvaltaisista sotakirjeenvaihtajista ehtivät saapumaan jo sodan ensimmäisen kuukauden aikana, kuten esimerkiksi *New York Herald Tribunen* Walter Kerr, *United Pressin* Web Miller, *Lifen* Carl Mydans sekä *Chicago Daily Newsin* Leland Stowe. Kyseessä olleet sotakirjeenvaihtajat olivat jo olleet sijoitettuina Eurooppaan ja sen takia he saapuivatkin Suomeen nopeasti. Suurimmillaan, samaan aikaan Suomessa olleiden, yhdysvaltaisten sotakirjeenvaihtajien määrä oli kuitenkin vasta tammikuussa, jolloin heitä oli paikalla lähes 20. Syy tähän voi olla se, että Suomen puolustus näytti kestävän ja nekin yhdysvaltalaiset mediat, jolla ei aiemmin ollut omaa sotakirjeenvaihtajaa täällä huomasivat, että tänne kannattaa lähettää oma kirjeenvaihtaja. Rauhan tulon jälkeen yhdysvaltalaiset sotakirjeenvaihtajat alkoivat poistumaan maasta ripeästi ja suuri osa olikin lähtenyt huhtikuun puoleenväliin tultaessa. Kuten brittiläisten kollegoidensa myös yhdysvaltaisten huomio siirtyi kiihtymässä olevaan suurempaan sotaan.⁹⁴

Tämän tutkimuksen kannalta tärkeimmät yhdysvaltalaiset sotakirjeenvaihtajat ovat Donald Day, Edmund Stevens, William Lindsay White, Carl Mydans ja Virginia Cowles. Kaikki muut heistä olivat Suomessa jo vuoden 1939 puolella paitsi Cowles, joka saapui tammikuussa 1940. White, sekä mahdollisesti Mydans⁹⁵, poistuivat maasta tammikuun aikana ja loput rauhan tulon jälkeen. Näitä sotakirjeenvaihtajia tutkimalla saamme kattavan käsityksen koko talvisodan ajalta siitä kuinka yhdysvaltalaiset sotakirjeenvaihtajat raportoivat sodasta.⁹⁶

Donald Day oli talvisotaan tultaessa toiminut journalistina jo yli 20 vuotta ja kirjoittanut *Chicago Daily Tribune* -sanomalehdelle vuodesta 1916 asti. Vuodesta 1921 lähtien hän oli sijoitettuna Riikaan, josta käsin kiersi ympäri Pohjois-Eurooppaa raportoیدن sanomalehdelle Pohjois-Euroopan sekä Neuvostoliiton tapahtumista. Tänä

---

⁹³ Julkunen 1975, 51–52.

⁹⁴ Julkunen 1975, 48–52, 355–357.

⁹⁵ Julkunen kasaaman listan mukaan Mydans poistui 18.tammikuuta, mutta Mutual Broadcasting Systemille Helsingistä käsin pitämässään puheessa hän mainitsee tammikuun 23. päivänä käydyt taistelut, joten tämän takia ei ole aivan varmaa, koska Mydans lähti Suomesta. ELKA, YLE, 3397:8033, Broadcast for Mutual Broadcast by Carl Mydans; Julkunen 1975, 357.

⁹⁶ Julkunen 1975, 355–357.

aikana hänelle muodostui Neuvostoliittoa sekä kommunismia vastustava asenne, joka vain vahvistui Neuvostoliiton hyökättyä Suomeen. Day oli Suomessa vuoden 1939 loka- sekä marraskuussa seuraamassa Suomen ja Neuvostoliiton välisten neuvotteluiden kehittymistä, mutta oli lähtenyt ennen sodan syttymistä takaisin Riikaan. Marraskuun lopussa hän kuitenkin palasi nopeasti takaisin Suomeen, josta raportoi sen jälkeen koko sodan ajan. Talvisodan jälkeen Dayn kiinnostus Suomea kohtaan pysyi korkealla ja hän myös jatkoi kiivaasti kommunismin vastustamista. Nämä molemmat asiat ovat nähtävissä esimerkiksi siinä, että Day palasi Suomeen raportoimaan jatkosodasta ja ilmoittautui 1942 jopa vapaaehtoiseksi Suomen armeijalle eroten *Chicago Daily Tribunen* palveluksesta. Suomi ei kuitenkaan häntä hyväksynyt vapaaehtoiseksi Yhdysvaltojen painostuksen seurauksena, ja Day siirtyikin vuonna 1944 Saksaan, jossa hän tuotti sodan loppuun asti Saksan radiopropagandaa. Loppujen lopuksi Day palasi Suomeen ja kuoli Helsingissä 1966.⁹⁷

Day oli selvästi todella ahkera kirjoittaja, koska talvisodan ajalta hänen kirjoituksiaan löytyy *Chicago Daily Tribunesta* noin 90 kappaletta. Kuten brittiläinen Edward Ward myös Day oli paljon liikkeellä Suomessa ollessaan vierailien eri rintamilla, sotavankileireillä sekä pommitetuilla paikkakunnilla ja haastatellen näillä visiiteillään paljon ihmisiä kuten suomalaisia sotilaita, siviilejä sekä neuvostoliittolaisia sotavankeja. Hänkin siis selvästi halusi raportoinnissaan painottaa omia kokemuksiaan, vaikka kirjoitti myös kirjoituksia, jotka perustuivat muilta kuultuihin asioihin kuten päämajan antamiin tiedonantoihin taistelutilanteista.⁹⁸

Monet Dayn kirjoituksista sisälsivät samankaltaisia teemoja kuin brittiläistenkin kirjeenvaihtajien raportit. Näitä teemoja ovat esimerkiksi ilmahälytykset sekä Neuvostoliiton pommitukset, maalla käydyt taistelut, Neuvostoliiton kalusto- sekä miestappiot, suomalaisten taistelutahto ja -taktiikat, kuten suomalaisten mottitaktiikka ja hiihtotaito ja rauhan tultua sen ehtojen järkytys suomalaisille. Dayn kirjoituksista nousee esille kuitenkin muutamia asioita, joista brittiläiset kirjeenvaihtajat kirjoittivat vähän tai eivät ollenkaan. Näihin kuuluvat esimerkiksi hänen kirjoituksensa suomalaisten joulun vietosta, sodassa kaatuneiden suomalaisten hautajaisista sekä yhdysvaltalaisista vapaaehtoisista. Yhdessä hänen kirjoituksistaan on jopa nähtävissä moitteita Yhdysvaltojen hallitusta kohtaan, kun hän tuo esille, että motissa olleille neuvostoliittolaisille oli tiputettu chicagolaista porsaanlihaa ja hän kommentoikin, että vain harva yhdysvaltalainen tietää Neuvostoliiton hallituksen ostavan lihaa sotilailleen Yhdysvalloista.⁹⁹

Suurimman osan elämästään Neuvostoliitossa asunut Edmund Stevens oli yhdysvaltalainen journalisti, joka aloitti kirjeenvaihtajanuransa Moskovasta 1930-

---

⁹⁷ " Donald Day, ex-tribunite, dies at 70", *Chicago Tribune* 1.10.1966; Day 1982, 1-6, 192-194; Julkunen 1975, 355; Silvennoinen & Tikka & Roselius 2016, 337-339.

⁹⁸ *Chicago Daily Tribune* 1.12.1939-24.3.1940; Day 1982.

⁹⁹ Sama.

luvulla brittiläisille *Manchester Guardian* ja *Daily Herald* -sanomalehdille. Talvisodasta hän kuitenkin raportoi yhdysvaltalaiselle *Christian Science Monitor* -sanomalehdelle sekä National Broadcasting Companylle eli NBC:lle. Kuten Donald Day, myös Stevens oli seuraamassa Suomesta käsin Suomen ja Neuvostoliiton käymiä neuvotteluita marraskuussa 1939, poistuen kuitenkin maasta ennen talvisodan alkua. Sodan alettua Stevens palasi Suomeen heti joulukuun alussa ja poistui maasta rauhan tulon jälkeen, maaliskuun loppupuolella. Lähdettyään Suomesta hän jatkoi sotakirjeenvaihtajana toisessa maailmansodassa ja raportoi esimerkiksi Pohjois-Afrikassa käydyistä taisteluista. Maailmansodan jälkeen hän toimi pääasiallisesti Moskovasta käsin seuraavan neljänkymmen vuoden ajan monien eri mediayhtiöiden kirjeenvaihtajana. Uransa aikana Stevensin epäiltiin jopa toimineen yhteistyössä Neuvostoliiton viranomaisten ja KGB kanssa, mutta hän itse kiisti nämä syytökset kuolemaansa saakka.¹⁰⁰

Stevens kuului talvisodan aikana myös tuotteliaiden sotakirjeenvaihtajien joukkoon koska hän kerkesi kirjoittamaan talvisodasta *The Christian Science Monitorille* lähes 50 artikkelia ja lähettämään myös NBC:lle muutamia raportteja. Samalla tavalla kuin kollegansa Day, myös Stevens liikkui sodan eri rintamilla ja haastatteli suomalaisia sotilaita sekä neuvostoliittolaisia sotavankeja. Hänen kirjoittamansa artikkelit sisältävät myös samoja teemoja kuin Dayn sekä brittiläisten sotakirjeenvaihtajien, kuten Neuvostoliiton ilmatoiminta, sodan taistelut sekä molempien osapuolten käyttämät taktiikat. Stevensin kirjoituksissa nousee kuitenkin esille myös aiheita, joista Day tai brittiläiset kirjeenvaihtajat kirjoittivat vain vähän. Stevens esimerkiksi nosti monissa kirjoituksissaan esille Suomeen saapuneita vapaaehtoisia ja Suomen saamaa ulkomaalaista apua, mutta hän myös kritisoi maita, jotka eivät auttaneet, varsinkin Saksa. Tämän lisäksi Stevens myös kirjoitti artikkelin, joka sisälsi kirjeitä, jotka olivat löytyneet kaatuneelta neuvostoliittolaiselta sotilalta. Kirjeet oli kirjoittanut sotilaan vaimo ja Stevensin osatessa venäjää hän pystyi kääntämään kirjeet artikkeliinsa. Tällä kirjoituksella hän selvästi pyrki tuomaan esille neuvostoliittolaisten sotilaiden ihmissyyttä.¹⁰¹

William Lindsay White seurasi isänsä jalanjäljissä journalistin uralle, jonka aloitti vuonna 1914 *Emporia Gazette* -sanomalehdelle. Sotakirjeenvaihtajan tehtävät hän aloitti vuonna 1939 toimien kirjeenvaihtajana CBS:lle ja 40 yhdysvaltalaiselle sanomalehdelle. Talvisodasta hän raportoi sodan ensimmäisen kahden kuukauden ajan, poistuen Suomesta tammikuun lopussa 1940. Mannerheim-linjalta jouluna 1939 lähettämällään raportilla White voitti jopa palkinnon, koska sen todettiin olevan paras

---

¹⁰⁰ "Russia: Aggressor or Protector?" *The Christian Science Monitor* 4.11.1939; "Red Soldiers "Amazed" At Baltic Prosperity" *The Christian Science Monitor* 23.11.1939; "Edmund Stevens, 81, a Reporter In Moscow for 40 Years, Is Dead", *The New York Times* 27.5.1992; Julkunen 1975, 357; Roth 2010, 359.

¹⁰¹ *The Christian Science Monitor* 6.12.1939–25.3.1940; ELKA, YLE, 3397:8033, Edmund Stevens /NBC 1940.

Euroopasta lähetetty radiolähetys sinä vuonna. Vuodesta 1944 alkaen White toimi *Emporia Gazette*n päätoimittajana sekä kustantajana kunnes kuoli 1973.¹⁰²

Suomessa White teki ainakin 20 lähetystä CBS:lle ja näiden perusteella voikin todeta, että Whiten lähetystensä sisällöt perustuvat huomattavan paljon päämajan antamiin tiedonantoihin, hänen keskusteluihinsa muiden sotakirjeenvaihtajien kanssa ja neuvostoliittolaisten radioasemista kuultuihin asioihin. White käsittelee lähetyksissään myös omia rintamavierailujaan, mutta tämä on kuitenkin yllättävän vähäistä. Teemallisesti lähes kaikissa hänen lähetyksissään käsitellään eri rintamilla tapahtuneita taisteluja tai kotirintaman ilmahälytyksiä sekä pommituksia. Poikkeuksen tähän tekevät hänen uudenvuoden lähetyksensä, jossa hän kertoi suomalaisten uudenvuoden juhlinnasta sekä siihen liittyvistä tavoista ja tammikuun 17. päivänä tehty lähetys, jossa hän pääsääntöisesti käsitteli sään kylmyyttä ja pakkasen vaikutuksia. Whiten lähetyksistä täytyy nostaa esiin myös sensuurin toiminta, joka pääsääntöisesti on iskenyt samoihin asioihin kuin esimerkiksi brittiläisen Edward Wardin lähetyksissä, mutta tammikuun 18. päivän lähetyksessä sensori on kieltänyt Whiten kertomuksesta melkein puoli sivua. Hän olisi halunnut kertoa kuuntelijoilleen Yhdysvaltojen kongressin käsittelyssä olevasta ehdotuksesta, jonka tarkoituksena oli antaa Suomelle lainaa ammusten sekä lentokoneiden ostamiseen, ruotsalaisten vapaaehtoisten määräästä ja siitä kuinka Suomessa oli puutetta ammattitaitoisista rautatie- ja tehdastyöläisistä, koska heidät oli kutsuttu rintamalle.¹⁰³

Carl Mydans oli toiminut *Life* -lehden valokuvaajana vuodesta 1936 asti ja hän oli kuvannut esimerkiksi Britannian sotavalmisteluita vuoden 1939 aikana ennen saapumistaan Suomeen saman vuoden joulukuussa. Omien sanojensa mukaan hänen uransa sotavalokuvaajana alkoi Suomesta. Talvisodan jälkeen Mydans kiersi vaimonsa kanssa toisen maailmansodan eri rintamilla ja hän oli seuraamassa esimerkiksi Ranskan kukistumista vuonna 1940, jäi sotavangiksi japanilaisten hyökättyä Manilaan ja vapauduttuaan oli kuvaamassa muun muassa Japanin antautumista. Mydans jatkoi sotavalokuvaajana vielä toisen maailmansodan jälkeenkin, kuvaten esimerkiksi Korean sotaa.¹⁰⁴

Koska Mydans toimi pääsääntöisesti valokuvaajana, hänen talvisodasta ottamiin kuvain löytyy paljon *Life* -lehden vuoden 1940 tammi-, helmi- ja maaliskuun numeroista. Lehden tammikuun viimeisestä numerosta löytyy kuitenkin myös hänen kirjoittamansa, monisivuinen artikkeli talvisodasta. *Life* -lehden lisäksi hän myös puhui Helsingistä käsin, ainakin kerran, Mutual Broadcasting Systemille. Artikkelissaan hän nosti esille näkemiään asioita ja omia kokemuksiaan varsinkin Lapissa kierretyiltä rintamamatkoilta. Mydans toimikin pääsääntöisesti Rovaniemeltä käsin ja se näkyy

---

¹⁰² " William L. White, Writer, 73, Dead" The New York Times 27.7.1973; Julkunen 1975, 357.

¹⁰³ ELKA, YLE, 3397:8033, W.L.White /USA 1939-1940.

¹⁰⁴ Julkunen 1975, 357; Mydans 1985, 20; Roth 2010, 255.

hänen ottamissaan kuvissa sekä myös tuossa artikkelissa, josta huomioitavaa ovat varsinkin hänen kertomuksensa suomalaisessa kenttäsairaalassa hoidettavista neljästä hengenvaarassa olevasta neuvostoliittolaista sotilaasta, suomalaisten, vähemmän vakavasti haavoittuneiden, odottaessa vuoroaan sekä hänen kertomuksena kylmyyden ja pimeyden aiheuttamasta vaikeuksista hänen työhönsä. Lisäksi hän nostaa kirjoituksessaan esille kenraali Martti Walleniuksen ja suomalaiset lotat. Tuo Walleniuksen mainitseminen jopa nimeltä asti nostaakin kysymyksen esiin sensuurin toimivuudesta Rovaniemellä, koska esimerkiksi Edward Wardin lähetyksissä sensuuri oli kieltänyt käyttämästä korkea-arvoisten sotilaiden nimiä. Mutual Broadcasting Systemille pitämässään puheessa hän pääsääntöisesti kertoo vierailustaan Mannerheimlinjalle ja omastaan sekä muiden kirjeenvaihtajien vaaran hetkistä, jotka olivat pääsääntöisesti aiheutuneet Neuvostoliiton ilmavoimien tekemien pommitusten takia. Hänen vaarallisin läheltä piti tilanteensa, oli kuitenkin syntynyt, kun neuvostoliittolaisen tykistön ammus oli osunut hänen viereensä räjähtämättä eli ammus oli ollut suutari.¹⁰⁵

Kuva 3. Life Magazine -lehden kuvaaja Carl Mydans työskentelee panssarijunassa Sortavalan asemalla. Lähde: SA-kuva 01.01.1940.

Kuten moni muistakin talvisodan sotakirjeenvaihtajista myös Virginia Cowles oli kerryttänyt itselleen kokemusta Espanjan sisällissodasta raportoimalla. Vaikka Cowles oli tehnyt itseään tunnetuksi jo ennen sisällissotaa, esimerkiksi haastatteleamalla Mussolinia Roomassa 1935, tekivät hänen raporttinsa molemmilta puolilta sisällissotaa hänestä arvostetun sotakirjeenvaihtajan. Suomeen Cowles saapui

---

¹⁰⁵ ELKA, YLE, 3397:8033, Broadcast for Mutual Broadcast by Carl Mydans; Life 29.1.1940-11.3.1940.

tammikuussa 1940 kun brittiläinen *Sunday Times* -sanomalehti lähetti hänet raportoimaan talvisodasta. *Sunday Timesin* lisäksi Cowles raportoi Suomesta myös North America Newspaper Alliancesille. Talvisodan jälkeen Cowles siirtyi seuraamaan Ranskan kaatumista kevätkesästä 1940 jonka jälkeen palasi takaisin Iso-Britanniaan. Sotakirjeenvaihtajan uraansa hän kuitenkin jatkoi toisen maailmansodan loppumiseen asti raportoiden sodan eri rintamilta. Sodan jälkeen hän asettautui Lontooseen, jossa jatkoi kirjoittamista julkaisten esimerkiksi monia elämäkertoja.¹⁰⁶

Cowles julkaisi vuonna 1941 muistelmansa *Looking for trouble*, jossa on myös luku hänen ajastaan Suomessa. Kirjan uusiopainosta tarkastelemalla selviääkin mahdollisia teemoja mistä Cowles sodan aikana kirjoitti raportoimilleen lehdille. Nopeasti Suomeen saapumisensa jälkeen Cowles pyrki pääsemään rintamavierailulle, jotta saisi nähtyä myös taistelupaikkoja eikä joutuisi vaan olemaan Helsingissä. Naisjournalistien rintamavierailuihin liittyvän ongelman¹⁰⁷ ratkettu Cowles pääsi lähtemään Rovaniemelle, josta käsin vieraili Lapin alueen taistelupaikoilla. Rovaniemelle matkattaan ja siellä ollessaan hän kiinnitti paljon huomiota neuvostoliittolaisten tekemiin pommituksiin sekä näistä aiheutuneisiin ilmahälytyksiin ja valittaa myös usein kuinka kylmä hänelle oli, joten ei ole vaikea uskoa, että hän kirjoitti näistä teemoista raportoimilleen lehdille. Cowles pääsi myös käymään sotavakileirillä, jossa hän haastatteli neuvostoliittolaisia sotavankeja, joten tästäkin on varmasti ollut maininta Cowlesin kirjoittamissa artikkeleissa. Palattuaan Helsinkiin, Cowles sai kuulla Karjalankannaksen taisteluiden kiihtyneen ja tähän liittyen kommentoi muistelmissaan, että vaikka kirjeenvaihtajat pääsivät käymään rintamalla, ei heitä sinne päästetty koskaan suurempien taisteluiden aikaan, joten tiedot taisteluiden etenemisistä olivat ainoastaan päämajan antamien tiedonantojen varassa. Maaliskuulle tullessa erilaiset huhut alkoivat leviämään Suomen tilanteesta ja Neuvostoliiton rauhanvaatimuksista, joten Cowles kertookin, että koska hän ei pystynyt Helsingistä saamaan tarvitsemiaan vastauksia päätti hän lähteä Tukholmaan, ajatellen saavansa sieltä enemmän informaatiota liittyen mahdollisiin rauhanneuvotteluihin. Hän matkusti yhdessä brittiläisen Edward Wardin kanssa ja olikin kuulemassa, kun Ward sai tiedon rauhasta. Palattuaan Helsinkiin Cowles näki, kuinka rauhan ehdot järkyttivät suomalaisia ja oli myös seuraamassa Hangon evakuointia, joten voisi uskoa, että hän kirjoitti myös tästä lehdistölle.¹⁰⁸

---

¹⁰⁶ Julkunen 1975, 355; Roth 2010, 75; Sebba 1994, 94–103.

¹⁰⁷ Luvussa 2.3 kerrottu tarkemmin tästä ongelmasta.

¹⁰⁸ Cowles 2022, 331–391

4.2 Talvisota yhdysvaltalaisissa *Chicago Daily Tribune* ja *Christian Science Monitor* sanomalehdissä

Yhdysvaltalainen mediatoiminta oli toisen maailmansodan alkaessa jo todella kehittyntä ja esimerkiksi monilla lehdillä oli omat kirjeenvaihtajansa Euroopassa seuraamassa sodan syttymistä syksyllä 1939. Puolan kaatumisen jälkeen uutistilanne Euroopassa kuitenkin hiljeni, kunnes Neuvostoliitto hyökkäsi marraskuun lopussa Suomeen ja syntyi taas median näkökulmasta kiinnostava alue, josta tuli uutisoitavaa. Tämän seurauksena moni Euroopassa ollut yhdysvaltalainen kirjeenvaihtaja lähti Suomeen raportoimaan talvisodasta. Muutamia yhdysvaltalaisia kirjeenvaihtajia oli ollut myös raportoimassa Suomesta jo loka-marraskuussa Suomen ja Neuvostoliiton käymien neuvotteluiden ajan, ja näiden kirjeenvaihtajien uutisointien voidaan olettaa nostaneen Suomea yhdysvaltalaisten tietoisuuteen ja kiinnostuksen kasvaneen heidän kirjoitustensa avulla Suomea kohtaan. Ei siis olekaan mikään ihme, että Suomeen saapui heti sodan alusta lähtien yhdysvaltalaisten lehtien sotakirjeenvaihtajia.¹⁰⁹

Chicago Daily Tribune oli talvisodan aikana päivittäin ilmestyvä sanomalehti, jonka levikki oli noin miljoona kappaletta. Sotakirjeenvaihtajana lehdelle Suomesta käsin toimi Donald Day, joka oli jo marraskuussa 1939 Suomessa seuraamassa Suomen ja Neuvostoliiton välisiä neuvotteluita. Suomea koskevat uutiset sanomalehden marraskuun numeroissa pääsääntöisesti koskivat näitä Suomen ja Neuvostoliiton käymiä neuvotteluita, mutta artikkeleita löytyy myös muista aiheista. Lehdessä esimerkiksi kirjoitettiin Lotta Svärd-järjestöstä, Suomen tiukentuvasta sensuurista, Mannerheim-linjasta, suomalaisten laivojen takavarikoinnista saksalaisten toimesta, Neuvostoliiton hyökkäävästä propagandasta Suomea kohtaan ja jopa kesälle 1940 Suomeen suunnitelluista kesäolympialaisista. Kuun viimeisten päivien aikana lehdessä esiintyi kirjoituksia Mainilan laukauksista ja niiden aiheuttamista reaktioista, kuten maiden välisen hyökkäämättömyyssopimuksen katkaisu Neuvostoliiton toimesta ja kerkesi lehden marraskuun viimeiseen numeroon myös tieto siitä, että sota oli alkanut Neuvostoliiton pommituksilla ja maavoimien hyökkäyksellä Suomeen. Tässä numerossa käsiteltiin myös Italian ja Saksan eri suhtautumisia Suomen ja Neuvostoliiton väliseen tilanteeseen ja Yhdysvaltojen esittämiä toiveita siitä, että tilanne maiden välillä ei kärjistyi sodaksi asti.¹¹⁰

Joulukuusta lähtien sodan loppuun asti *Chicago Daily Tribune* -sanomalehdessä esiintyi lähes päivittäin kirjoituksia, jotka koskivat käynnissä ollutta talvisotaa. Lehdessä seurattiin joulukuun aikana sodan taisteluita ja pommituksia kiivaasti monien artikkeleiden muodossa, mutta näiden lisäksi siitä löytyy myös paljon muita sotaan

---

¹⁰⁹ Julkunen 1975, 47–52.

¹¹⁰ *Chicago Daily Tribune* 1.11.1939–30.11.1939; Wendt 1979, 601.

liittyviä kirjoituksia. Lehdessä kirjoitettiin esimerkiksi eri valtioiden ja niiden kansalaisten reaktioista sotaan, Kansainliitossa käydyistä keskusteluista liittyen Suomeen ja Neuvostoliittoon, Neuvostoliiton syistä sodalle, kuten Kuusisen hallituksesta, Suomen ulkomailta saamasta avusta sekä Suomen historiasta. Artikkeleissa, joissa käsiteltiin maailman reaktioita sekä Suomen saamaa apua nostettiin usein esille Yhdysvalloissa, Isossa-Britanniassa, Ranskassa, Ukrainassa sekä Pohjoismaissa, varsinkin Ruotsissa pohdittuja sekä tehtyä toimia Suomeen liittyen.¹¹¹

Tammikuussa 1940 lehden kiinnostus Suomea kohtaan jatkui korkeana ja sodan taisteluista sekä pommituksista kerrottiin tasaisesti. Näiden lisäksi lehden artikkeleissa käsiteltiin varsinkin Yhdysvalloissa suunniteltuja rahallisia avustuksia sekä maan hallinnon toimesta suunniteltua lisälainaa ja sieltä lähteneitä materiaaliavustuksia ja vapaaehtoisia. Lehdessä kirjoitettiin myös muiden maiden, kuten Ruotsin, Ranskan ja Unkarin suunnitelmista auttaa Suomea, mutta eniten huomiota lehti kiinnitti noihin oman maansa avustuksiin sekä vapaaehtoisiin ja näistä käytyihin keskusteluihin valtion hallinnossa. Tammikuun aikana lehdessä käsiteltiin myös Suomen ja Neuvostoliiton tekemiä materiaaliostoja Yhdysvalloista ja niiden käyttöä maiden välisessä sodassa, Saksan painostusta Norjaa ja Ruotsia kohtaan, neuvostoliittolaisten lentokoneiden lentämistä Ruotsin ja Norjan alueille pommittaen niitä ilmeisesti vahingossa ja mielenkiintoisesti lehdessä oli kirjoitus myös suomalaisesta saunasta.¹¹²

Helmikuussa lehden palstoilla talvisotaan liittyvät kirjoitukset käsitelivät aiheiltaan pitkälti samoja asioita kuin tammikuussakin eli sodan taisteluista sekä pommituksia, ulkomaiden ja niiden kansalaisten apua Suomelle, kuten esimerkiksi Yhdysvaltojen hallinnon suunnittelemaa lisälainaa Suomelle ja brittien sekä ranskalaisten lähettämiä sotavarusteita ja myös suomalaisten sekä neuvostoliittolaisten tekemiä materiaaliostoja Yhdysvalloista. Näiden lisäksi lehdessä kuitenkin nostettiin esiin myös uusia asioita liittyen talvisotaan kuten kuun alussa Paavo Nurmen ja Taisto Mäen rahankeruumatka Yhdysvaltoihin, helmikuun puolessa välissä Iso-Britannian hallituksen antama päätös siitä, että brittiläiset saavat lähteä vapaaehtoisina Suomeen, Suomen luonnon muodostamat luonnolliset linnoitukset ja loppukuusta Ruotsin päätös olla lähettämättä virallista sotilaallista avustusta Suomelle. Helmikuun 27. päivän numerosta löytyy myös kirjoitus, jossa reagoidaan Dayn aikaisempaan kirjoitukseen chigolaisesta lihasta, jota oli tiputettu Neuvostoliiton sotilaille. Tämän kirjoituksen mukaan lihan on täytynyt päätyä Neuvostoliitolle jonkun muun maan kautta.¹¹³

Maaliskuun alussa sanomalehdessä kerrottiin edelleen noista sodan taisteluista ja pommituksista ja Suomen ulkomailta saamista avustuksista sekä vapaaehtoisista, tuoden jälleen esille tuota Yhdysvaltojen tässä vaiheessa jo myöntämää lisälainaa

---

¹¹¹ Chicago Daily Tribune 1.12.1939–31.12.1939.

¹¹² Chicago Daily Tribune 1.1.1940–31.1.1940.

¹¹³ Chicago Daily Tribune 1.2.1940–28.2.1940.

Suomelle. Huhujen levittyä rauhanneuvotteluista ruvettiin lehdessä kirjoittamaan myös niistä ja pohtimaan mitä mahdollinen rauha tarkoittaisi. Näiden kanssa samaan aikaan lehdessä esiintyi myös kirjoituksia Iso-Britannian ja Ranskan suunnittelema sotilaallisesta avustusjoukosta ja Ruotsin, Norjan ja Saksan suhtautumisesta tähän suunnitelmaan. Kuun 13. päivänä rauha vei sanomalehden huomion ja sen jälkeen lehdessä esiintyikin paljon kirjoituksia liittyen rauhaan ja Suomen sekä maailman reaktioista siihen. Rauhan jälkeenkin lehdessä oltiin edelleen kiinnostuneita Suomesta ja siinä kirjoitettiin loppukuun aikana esimerkiksi tästä Suomen, Ruotsin ja Norjan suunnittelema puolustusliitosta ja Neuvostoliiton kielteisestä suhtautumisesta siihen ja suomalaisista evakoista sekä Suomen uudesta hallituksesta.¹¹⁴

Christian Science Monitor ilmestyi talvisodan aikana viitenä päivänä viikossa, sen levikin ollessa 145 000 kpl.¹¹⁵ Sotakirjeenvaihtajia tällä lehdelle oli talvisodan aikana Suomessa jopa kaksi, Edmund Stevens ja Herbert Elliston. Elliston poistui Suomesta kuitenkin jo joulukuun 15. päivän tienoilla. *Christian Science Monitor* -sanomalehden Suomea koskevien uutisten aiheet ovat marraskuun 1939 numeroissa pääpiirteittäin samoja kuin *Chicago Daily Tribune* -sanomalehden. Lehdessä kirjoitettiin noista Suomen ja Neuvostoliiton neuvotteluista, Suomen kiristyvistä sensuurista, suomalaisten laivojen takavarikoinnista Saksan toimesta ja Neuvostoliiton hyökkäävästä propagandasta Suomea kohtaan. Näiden lisäksi lehdessä kuitenkin kerrottiin myös ruotsalaisten suhtautumisesta noihin neuvotteluihin ja Suomen jo aikaisemmin Yhdysvalloilta hakemasta lainasta. Kuun loppupuolella uutiset käsittelevät jälleen samoja aiheita kuten Mainilan laukauksia ja niiden aiheuttamia seuraamuksia kuten maiden välisen hyökkäämättömyyssopimuksen katkaisua. Myös Yhdysvaltojen suhtautumisesta tilanteen kiristymiseen kirjoitettiin vielä kuun lopussa.¹¹⁶

Joulukuussa lehdessä kirjoitettiin sodan pommituksista ja taisteluista, mutta lehdessä kiinnitettiin myös huomiota tuohon sodan kansainvälisempään puoleen eli kuinka maailmalla reagoitiin sotaan ja maiden antamiin ja suunnittelemiin avustuksiin Suomelle. Näissä teksteissä korostettiin varsinkin Yhdysvaltojen, Iso-Britannian sekä Ruotsin roolia. Suomen käsittely ei lehdessä kuitenkaan joulukuun aikana päätynyt ainoastaan noihin asioihin vaan sen numeroissa kirjoitettiin Suomeen liittyen esimerkiksi Terijoen hallituksesta, Suomen uudesta hallituksesta, Suomen historiasta, Kansainliitossa käydyistä keskusteluista liittyen talvisotaan, Saksan suhtautumisesta sotaan sekä Neuvostoliiton Suomea vastaan tekemästä propagandasta. Suomi olikin siis lehden suuren kiinnostuksen kohteena joulukuussa.¹¹⁷

Vuoden vaihtumisen jälkeen sanomalehden kiinnostus jatkui korkeana ja sanomalehden tammikuun kirjoitukset liittyen talvisotaan koostuivat pääsääntöisesti

---

¹¹⁴ *Chicago Daily Tribune* 1.3.1940–31.3.1940.

¹¹⁵ Heckler 2007, 13.

¹¹⁶ *Christian Science Monitor* 1.11.1939–29.11.1939; Jokela 1975, 355–357.

¹¹⁷ *Christian Science Monitor* 1.12.1939–30.12.1939.

samoista aiheista kuin joulukuussa. Sodan taisteluita seurattiin kirjoituksissa mutta niiden lisäksi lehdessä jatkettiin myös kirjoittamista eri valtioiden suunnittelemista tai antamista avustuksista tai niiden suhtautumisesta sotaan. Painotus noissa kirjoituksissa oli jälleen Yhdysvalloissa, Isossa-Britanniassa, Ranskassa ja Ruotsissa tehdyissä toimissa. Yhdysvaltoihin liittyvissä kirjoituksissa lehdessä nostettiin esiin usein maan entisen presidentin Herbert Hooverin johtaman säätiön antamia rahallisia kontribuutioita, mutta tämän lisäksi kerrottiin myös valtion johdon suunnittelemasta lisälainasta. Myös Saksan ja Italian erilaiset suhtautumiset talvisotaan saivat lehdestä palstatilaa. Lehdessä käsiteltiin myös Suomen sensuuria, Paavo Nurmen ja Taisto Mäkinen Yhdysvaltoihin suuntautunutta rahankeruumatkaa, Suomen luontoa sekä suomalaisten sisua.¹¹⁸

Helmikuussa sodan taistelu- sekä pommituskertomukset jatkoivat esiintymistään sanomalehden palstoilla ja myös sodan kansainvälisempi puoli pysyi edelleen korkealla lehden kiinnostuksen kohteena. Näissä kansainvälistä osuutta käsittelevissä kirjoituksissa nostettiin esiin varsinkin noita Suomeen haluavia tai lähteneitä vapaaehtoisia sekä Suomeen matkalla ollutta materiaalista avustusta, kuten Yhdysvalloista, Italiasta ja Isosta-Britanniasta matkalla olleita lentokoneita, Suomen suurta avuntarvetta, uusien avustustoimien tekemistä Suomen avuksi kuten uuden rahaston perustaminen Yhdysvalloissa ja myös jo käynnissä olleiden avustustoimien tehostamista ja Ruotsin, Norjan sekä Tanskan virallista neutraaliutta ja Ruotsin kieltoa joukkojen läpikululle. Kuun alkupuolella lehdessä myös kirjoitettiin siitä, kuinka Suomeen saamista sotilaallisista avustuksista, niin materiaalien kuin vapaaehtoistenkin kohdalla on liikkunut suurenneltuja lukua ja lehti koettikin antaa lukijoilleen paremman käsityksen todellista määrästä. Puolesta välissä helmikuutta lehdessä kerrottiin myös tuosta Iso-Britannian hallinnon antamasta virallisesta luvasta sen kansalaisille ilmoitettua vapaaehtoisiksi Suomeen. Kuun kuluessa lehdessä myös kirjoitettiin noista Yhdysvaltoihin tammikuussa saapuneista Paavo Nurmesta ja Taisto Mäkisestä ja heidän rahankeruumatkinsa etenemisestä ja mielenkiintoisesti myös suksien käyttämisestä sodassa ja kuun lopussa lehdessä myös käsiteltiin Elias Lönnrotia ja hänen kirjoittamaansa Kalevalaa.¹¹⁹

Maaliskuun alkupuolella sanomalehden Suomeen liittyvä uutisointi painottui edelleen taistelukertomuksiin ja Suomen tarvitsemaan sekä saamaan rahalliseen, materiaaliseen ja vapaaehtoiseen apuun. Näiden lisäksi lehdessä kuitenkin kirjoitettiin kuun alkupuolella myös esimerkiksi Suomen naisista ja lotista, Mäen ja Nurmen rahankeruumatkasta ja Yhdysvaltojen toimimisesta mahdollisena sovittelijana Suomen ja Neuvostoliiton välillä. Rauhanneuvotteluihin liittyvien huhujen noustua pintaan ja varsinkin neuvotteluiden tultua julki alkoi lehdessä esiintymään myös kirjoituksia

---

¹¹⁸ Christian Science Monitor 1.1.1940–31.1.1940.

¹¹⁹ Christian Science Monitor 1.2.1940–28.2.1940.

neuvotteluihin liittyen ja käsiteltiin siinä myös Ison-Britannian ja Ranskan julki tulleita avustussuunnitelmaa ja kuinka Ruotsi, Norja, Tanska ja Saksa siihen suhtautuvat. Rauhan astuttua voimaan kuun 13. päivänä lehdessä käsiteltiin sen aiheuttamia vaikutuksia Suomelle, kuten alueluovutuksia ja niistä aiheutuneita evakkoja, sekä Neuvostoliitolle ja myös noita maailman reaktioita sodan päättäneeseen rauhaan ja sen ehtoihin. Tämän lisäksi lehdessä kirjoitettiin tuosta Suomen, Ruotsin ja Norjan neuvottelemasta puolustusliitosta, Suomeen edelleen annettavasta avusta varsinkin Yhdysvaltojen osalta ja Liittoutuneiden mahdollisesta epäonnistumisesta auttaa Suomea tarpeeksi sodan aikana ja kuun lopussa Suomen uudesta hallituksesta.¹²⁰

4.3 Yhdysvaltaisten sotakirjeenvaihtajien ja sanomalehdistön raportointi talvisodasta

Samalla tavalla kuin brittiläiset sotakirjeenvaihtajat, myös heidän yhdysvaltalaiset kollegansa raportoivat talvisodasta todella monipuolisesti edustamilleen sanomalehdille ja radioyhtiöille. Tutkimani viiden yhdysvaltalaisen sotakirjeenvaihtajan raportit käsittelivät sotaa ja sen osapuolia monenlaisista erilaisista teemoista, joihin kuuluivat noiden sodan taisteluiden ja pommitusten lisäksi esimerkiksi tuo sodan kansainvälisempi puoli ja sodan ihmisenäkökulma. Esimerkiksi Edmund Stevens ja Donald Day kirjoittivat Suomeen muualta saapuneista vapaaehtoisista ja Carl Mydans taas nosti esiin neuvostoliittolaisten sotavankien hoidon suomalaisessa kenttäsairaaalassa. Ja samalla tavalla kuin brittiläisten sotakirjeenvaihtajien tapauksessa, myös yhdysvaltalaisilta löytyi ainoastaan yksi aihe, joka esiintyi varmasti jokaisen tutkimani sotakirjeenvaihtajan raporteissa ja se oli Neuvostoliiton ilmavoimien tekemät pommitukset. Tietenkin myös sodassa käydyt taistelut vaikuttivat jokaisen tutkimani yhdysvaltalaisen sotakirjeenvaihtajan raportteihin, mutta kuten brittiläisten tapauksessa myöskään kaikki yhdysvaltalaiset sotakirjeenvaihtajat eivät ilmeisesti raportoineet suoraan taisteluiden etenemisestä, vaan käyttivät niitä raporttiensa taustatietoina, kuten esimerkiksi Carl Mydans.

Yhdysvaltaisten sotakirjeenvaihtajien raporttien monimuotoisuuteen vaikuttivat samat syyt kuin heidän eurooppalaisten kollegoidensa raportteihin. He halusivat raportoida asioista, joista he itse olivat kiinnostuneita tai minkä he ajattelivat kiinnostavan lukijoitaan tai kuuntelijoitaan ja hekin olivat Suomessa osittain eri aikoihin. Kaikki muut tutkimani yhdysvaltalaiset sotakirjeenvaihtajat olivat Suomessa jo vuoden 1939 puolella, paitsi Virginia Cowles, joka saapui tammikuussa 1940 ja osa heistä

---

¹²⁰ Christian Science Monitor 1.3.1940–30.3.1940.

poistui maasta jo ennen sodan loppua kuten William Lindsay White, joka lähti jo tammikuun lopulla. Ja samalla tavalla kuin brittiläiset myös yhdysvaltalaiset sotakirjeenvaihtajat vierailivat tarkastelemassa niitä paikkoja ja aiheita, jotka heitä itseään kiinnostivat ja mihin suomalaiset viranomaiset antoivat heille luvan mennä. Yhdysvaltalaiset sotakirjeenvaihtajat myös perustivat kertomuksensa osittain eri asioihin. Esimerkiksi Donald Day painotti selvästi kertomuksissaan enemmän noita omia kokemuksiaan ja haastattelemiensa ihmisten kokemuksia, kun taas William Lindsay White perusti raporttinsa huomattavan paljon noihin päämajan antamiin virallisiin tiedonantoihin ja toisten sotakirjeenvaihtajien kanssa käymiin keskusteluihin. Yhdysvaltojen sen aikainen neutraaliuspolitiikka ei kuitenkaan näyttänyt vaikuttaneen talvisodassa olleiden tutkijieni yhdysvaltalaisien sotakirjeenvaihtajien raportteihin, paitsi mahdollisesti Donald Dayn kohdalle, joka osittain kritisoi oman maansa hallintoa yhdessä artikkelissaan.

Yhdysvaltalaisen sanomalehdistön raportointi talvisodasta näyttää noiden tutkijieni *Chicago Daily Tribune* ja *Christian Science Monitor* -sanomalehtien perusteella olleen hyvin aktiivista ja sotaa seurattiin kyseisissä sanomalehdissä todella tarkasti. Molempien sanomalehtien kiinnostuksesta kertoo myös se, että niiden sotakirjeenvaihtajina toimineet Edmund Stevens ja Donald Day olivat molemmat olleet seuraamassa jo noita Suomen ja Neuvostoliiton välisiä neuvotteluita ja sodan alettua he raportoivat Suomesta rauhan tuloon asti ja vielä jokin aika sen jälkeenkin. Vuoden 1939 marraskuussa molemmissa sanomalehdissä tosiaan seurattiin jo tarkasti noita Suomen ja Neuvostoliiton välisiä neuvotteluita ja maiden välisen tilanteen kiristymistä räjähdyspisteeseen asti nostaan esiin kuitenkin muitakin Suomeen liittyviä asioita kuten esimerkiksi Suomen tiukentuvaa sensuuria ja Yhdysvaltojen omaa suhtautumista Suomen ja Neuvostoliiton väliseen tilanteeseen.

Talvisodan alettua molemmat sanomalehdet kirjoittivat sodan loppuun asti taissaesti sodassa käydyistä taisteluista ja Neuvostoliiton tekemistä pommituksista sekä tuosta sodan kansainvälisemmästä puolesta, painottaen siihen liittyvissä artikkeleissaan varsinkin noita Yhdysvalloissa tehtyjä toimia Suomen avuksi sodan aikana. Sodan ensimmäisen kuukauden aikana molemmissa sanomalehdissä selvästi myös yritettiin nostaa Suomea ja Neuvostoliiton syytä sodalle paremmin esiin, koska molemmista lehdistä löytyi näiden taistelu- ja pommituskertomusten ja kansainvälistä puolta käsittelevien artikkeleiden lisäksi myös kirjoituksia Suomen historiasta, Suomen uudesta hallituksesta ja Neuvostoliiton syyistä sodalle kuten Terijoen hallituksesta. Sodan jatkuessa tammi- ja helmikuulle molemmissa sanomalehdissä kirjoitettiin noiden aikaisemmin mainitsemiä asioiden lisäksi esimerkiksi Paavo Nurmen ja Taisto Mäen rahankeruunmatkasta Yhdysvaltoihin, Ison-Britannian antamasta luvasta kansalaisilleen lähteä Suomeen vapaaehtoisena ja Ruotsin virallisesta suhtautumisesta sotaan eli siitä, kuinka Ruotsi ei anna virallista sotilaallista apua eikä salli muiden

maiden joukkojen läpikulkua. Maaliskuussa rauhaneuvotteluihin noustua esiin molempien sanomalehtien huomio siirtyi tietysti niihin ja rauhan tultua molemmissa lehdistä kirjoitettiin esimerkiksi tuosta sodan rauhasta ja sen seuraamuksista, Iso-Britannian ja Ranskan suunnittelemasta avustusjoukosta ja Suomen, Ruotsin ja Norjan suunnittelemasta puolustusliitosta.

5 PÄÄTÄNTÖ

Tässä maisterintutkielmassa tarkastelen Suomen ja Neuvostoliiton käymää talvisotaa Suomessa olleiden brittiläisten ja yhdysvaltalaisen sotakirjeenvaihtajien näkökulmista. Keskityin tutkimaan sitä, kuinka maiden sotakirjeenvaihtajat raportoivat talvisodasta täällä ollessaan ja miten suomalaisten tekemä sensuuri ja propaganda vaikuttivat kyseisten sotakirjeenvaihtajien työhön. Tarkastelin myös lyhyesti brittiläisiä *Daily Telegraph* ja *Evening Standard* -sanomalehtiä sekä yhdysvaltalaisia *Chicago Daily Tribune* ja *Christian Science Monitor* -sanomalehtiä ja tutkin, miten niissä kirjoitettiin Suomen ja Neuvostoliiton välisestä talvisodasta. Aikaisempaa tutkimusta aiheeseeni liittyen on tehty kattavasti Suomessa kuin kansainvälisestikin, mutta tämä tutkielma erottuu näistä aikaisemmista, sillä keskityin tutkimaan Ison-Britannian sekä Yhdysvaltojen sotakirjeenvaihtajia ja vertailemaan heidän kertomuksiaan. Tutkittavaksi valitsin nämä maat, koska molempien maiden sotakirjeenvaihtajia oli huomattavat määrät Suomessa talvisodan aikana ja tällaista vertailevaa tutkimusta, jossa tutkitaan kahden suuremman länsivallan sotakirjeenvaihtajien toimintaa Suomessa talvisodan aikana ei ole aikaisemmin tehty. Tutkielmani sisälsi kolme käsittelylukua, joilla pyrin vastamaan tutkimuskysymyksiin:

- i. Millä tavalla brittiläiset ja yhdysvaltalaiset sotakirjeenvaihtajat sekä sanomalehdet kertoivat talvisodasta?
- ii. Oliko Ison-Britannian sotatilalla tai Yhdysvaltojen eristäytymispolitiikalla vaikutusta sotakirjeenvaihtajien raporttien sisältöön?
- iii. Minkälainen vaikutus Suomen tekemällä sensuuri- ja propagandatyöllä oli sotakirjeenvaihtajien toimintaan?

Brittiläisten ja yhdysvaltalaisen sotakirjeenvaihtajien suuren määrän vuoksi en tässä tutkimuksessa pystynyt käsittelemään kaikkia vaan nostin esille molemmista maista viisi sotakirjeenvaihtajaa, joihin pääsin käsiksi löytämilläni alkuperäislähteillä ja aikaisemmalla tutkimuskirjallisuudella. Brittiläisiä sotakirjeenvaihtajia edustivat

Geoffrey Cox, Edward Ward, John Langdon-Davies, George Steer ja Geoffrey Garrat. Yhdysvaltalaisia taas edustivat Edmund Stevens, Carl Mydans, Donald Day, William White ja Virginia Cowles. Tutkimukseni alkuperäislähteet koostuvat Suomen Elinkeinoelämän Keskusarkistosta löytyvistä Iso-Britannian ja Yhdysvaltojen sotakirjeenvaihtajien radioraporteista sekä Kansallisarkistosta löytyvistä valtioneuvoston tiedotuselinten sekä Suomen armeijan päämajan talvisodan aikana käydystä kirjeenvaihdosta, sotakirjeenvaihtajille sekä kotimaisille sanomalehdille annetuista ohjeistuksista, valtioneuvoston tiedotuselimien ulkomaalaisista sotakirjeenvaihtajista koostamista luetteloista ja sensuuriohjesäännöistä. Arkistomateriaalien lisäksi täydensin alkuperäisaineistoani sotakirjeenvaihtajien Cowlesin, Coxin, Langdon-Daviesin, Mydansin ja Wardin sodan jälkeen kirjoittamilla muistelmilla, joissa he käsittelivät omaa aikaansa Suomessa. Näiden muistelmien lisäksi täydensin alkuperäisaineistoani myös Iso-Britanniassa talvisodan aikana levitetyillä *Evening Standard*, *Daily Telegraph* ja *Manchester Guardian* -sanomalehdillä sekä Yhdysvalloissa sodan aikana levitetyillä *Christian Science Monitor*, *Life* ja *Chicago Tribune* -sanomalehdillä. Tutkielmani on luonteeltaan kvalitatiivinen ja tutkimusmenetelminä käytin aineiston lähilukua, lähdekriittisyyttä sekä vertailua.

Tutkimieni brittiläisten ja yhdysvaltalaisen sotakirjeenvaihtajien raporttien perusteella voi todeta, että heidän raportointinsa Suomen ja Neuvostoliiton välisestä talvisodasta oli todella monimuotoista, koska he käsittelivät raporteissaan käynnissä ollut sotaa ja sen osapuolia todella monista erilaisista aihealueista. Näiden perinteisempien sotaan liittyvien aihealueiden kuten sen taisteluiden ja pommitusten lisäksi sotakirjeenvaihtajien raporteissa nostettiin esiin esimerkiksi tuota sodan kansainvälisempää puolta, Suomen historiaa, sodan ihmisenäkökulmaa ja rauhan tultua sen aiheuttamia reaktioita sekä seuraamuksia. Teemallisesti molempien maiden sotakirjeenvaihtajien raporteissa oli paljon yhteneväisyyksiä keskenään, joka on toki täysin ymmärrettävää koska perustivathan he kertomuksensa suunnilleen samoihin asioihin ja kokemuksiin. Tarkoitan tällä siis sitä, että he esimerkiksi saivat päämajalta samat viralliset tiedonannot sodan taisteluista sekä pommituksista, he saivat vierailta niillä alueilla mihin Suomen viranomaiset heidät päästivät ja kaikkien heidän tuottamiensa raporttien piti mennä suomalaisten tekemän sensuurin läpi ennen kuin ne lähetettiin Isoon-Britanniaan ja Yhdysvaltoihin. Kuitenkin vaikka maiden sotakirjeenvaihtajien raportoinnissa oli teemallisesti paljon yhteneväisyyksiä ei tämä silti tarkoita, että heidän raporttien aiheista olisi löytynyt monta täysin samaa aihetta. Toki sodan taistelut vaikuttivat kaikkien sotakirjeenvaihtajien kertomuksiin ja voisi luulla, että kaikki sotakirjeenvaihtajat olisivatkin kirjoittaneet ainakin taistelukertomuksia, joissa he olisivat kertoneet sodan taisteluiden etenemisestä. Mielenkiintoisesti näin ei kuitenkaan ollut vaan ainut yhteinen aihe, josta kaikki tutkimani sotakirjeenvaihtajat raportoivat oli Neuvostoliiton tekemät ilmapommitukset. Teemallisesti suuria eroavaisuuksia

maiden sotakirjeenvaihtajien raportoinnissa ei näyttäisi kuitenkaan olleen muita kuin se, että ne brittiläiset sotakirjeenvaihtajat, jotka kirjoittivat tuosta sodan kansainvälisemmästä ulottuvuudesta, nostivat esiin niissä kirjoituksissa Ruotsin ja Iso-Britannian toimia sotaan liittyen, kun taas yhdysvaltalaiset nostivat omissa kirjoituksissaan esiin Yhdysvaltojen toimintaa.

Tämä sama eroavaisuus nousee oikeastaan ainoana suurempana eroavaisuutena esiin myös näissä brittiläisissä *Daily Telegraph* ja *Evening Standard* -sanomalehdissä sekä yhdysvaltalaisissa *Chicago Daily Tribune* ja *Christian Science Monitor* -sanomalehdissä, joita tutkin tarkemmin. Molempien maiden sanomalehdissä kirjoitettiin paljon samoista teemoista ja aiheista, kuten sodan taisteluista, pommituksista ja Suomen avuksi suunnitelluista sekä annetuista materiaaliavustuksista sekä sotaan lähteneistä ja haluavista vapaaehtoisista. Brittiläiset sanomalehdet keskittyivät kuitenkin niissä kirjoituksissa, jotka käsittelivät tuota talvisodan kansainvälisempää osuutta kirjoittamaan pääasiallisesti Euroopan valtioiden suhtautumisesta talvisotaan, kun taas yhdysvaltalaiset sanomalehdet keskittyivät tietenkin paljon tuohon oman maansa tekemisiin. Mutta tämäkään ei ole mikään tiukka raja vaan brittiläisissäkin sanomalehdissä nostettiin esiin Yhdysvaltojen roolia ja yhdysvaltalaisissa käsiteltiin noita Euroopan valtioiden tekosia sotaan liittyen.

Vastaus siihen näkykö tuo Iso-Britannian oma sotatila tai Yhdysvaltojen neutraaliuspolitiikka sotakirjeenvaihtajien Suomesta tekemissä raporteissa näyttäisi olevan, että ei ainakaan kovin suuresti. Brittiläisten sotakirjeenvaihtajien kohdalla tuo Iso-Britannian sotatila ei näkynyt oikeastaan muuten kuin siinä, että heitä oli eniten paikalle Suomessa silloin kun tämä Iso-Britannian ja Ranskan suunnittelema avustusjoukko tuli julki. Yhdysvaltojen neutraaliuspolitiikka taas tuli esille ainoastaan tuossa Donald Dayn kirjoituksessa, jossa hän kirjoitti Neuvostoliiton sotilailta löytyneen chicagolaista porsaanlihaa ja hän tässä kirjoituksessa osittain moittikin Yhdysvaltain hallintoa.

Tarkastellessa suomalaisten tekemää sensuuria ja sen vaikutusta tutkimieni sotakirjeenvaihtajien raportteihin, huomaa nopeasti, että ulkomaalaisten sotakirjeenvaihtajien valitukset siitä, että sensuuri ei poistanut kaikilta samoja asioita piti täysin paikkansa. Suomalainen sensuuritoiminta lähti talvisotaan melko sekavasta tilanteesta ja sitä kyllä kehitettiin sodan aikana, mutta silti se ei päässyt sellaiseen tilaan, että se olisi poistanut kaikilta sotakirjeenvaihtajilta tasaisesti samoja asioita vaan esimerkiksi Helsingin ja Rovaniemen sensuuriviranomaisten välillä oli poikkeuksia keraalien nimien läpimenossa. Suomalaisten tekemän ulkopropagandan vaikutukset voi taas näiden sotakirjeenvaihtajien kohdalla havaita parhaiten heidän kirjoittamistaan taistelukertomuksista. Ne sotakirjeenvaihtajat, jotka kertoivat sodan taisteluista, joutuivat pääasiallisesti perustamaan niitä koskevat kertomukset noihin Päämajan antamiin suppeisiin tiedonantoihin, koska heitä ei päästetty rintamille silloin kuin siellä

oli käynnissä isommat taistelut. Tämä taas aiheutti sen, että sodan taisteluista kertovat raportit eivät aina olleet täysin totuudenmukaisia.

LÄHTEET

Alkuperäislähteet

Arkistolähteet

- Kansallisarkisto (KA), Helsingin toimipiste: T-10684, 2, Sensuuriohjesäännöt 1939-1939.
- Kansallisarkisto (KA), Helsingin toimipiste: T-17649, 11, Yleinen ja salainen kirjeenvaihto 1939-1940.
- Kansallisarkisto (KA), Helsingin toimipiste: Valtioneuvoston tiedotuselinten arkisto (VT), Bb:1, Luettelot ulkomaisista ja kotimaisista lehtimiehistä, 1939-1944.
- Kansallisarkisto (KA), Helsingin toimipiste: Valtioneuvoston tiedotuselinten arkisto (VT), Ee:1, Päämajalta saapuneet kirjeasiakirjat, propagandaosasto omana nippunaan, 1939-1940.
- Kansallisarkisto (KA), Helsingin toimipiste: Valtioneuvoston tiedotuselinten arkisto (VT), Ei:6, Ulkomaisten lehtimiesten antamat henkilötiedot, palauttamattomat passit ja luvat, 1939-1944.
- Kansallisarkisto (KA), Helsingin toimipiste: Valtioneuvoston tiedotuselinten arkisto (VT), Hm:1.1, Päämajan tiedonannot sotatoimista suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja ranskaksi, 1939-1940.
- Kansallisarkisto (KA), Helsingin toimipiste: Valtioneuvoston tiedotuselinten arkisto (VT), Hv:1.2, Finlandia Uutistoimiston lehdet, 1939.
- Kansallisarkisto (KA), Jyväskylän toimipiste: Valtioneuvoston tiedotuselinten kaksoiskappalearkisto (VTK), Dd:1, Luottamukselliset julkaisuohjeet toimituksille, 1939-1941.
- Kansallisarkisto (KA), Jyväskylän toimipiste: Valtioneuvoston tiedotuselinten kaksoiskappalearkisto (VTK), Hv:3, Suomalaisten julkaisemaa englanninkielistä Suomi-kirjallisuutta, 1939-1943.
- Suomen Elinkeinoelämän keskusarkisto (ELKA), Mikkeli: Yleisradio Oy (YLE), 3397:8033, Ulkomaisten sotakirjeenvaihtajien radioraportit Yhdysvaltoihin ja Englantiin, 1939-1940.

Sanomalehdet

- Chicago Daily Tribune 1939-1940, 1966. (Newspapers.com)
- Evening Standard 1939-1940. (Newspapers.com)
- Life 1940. (Google books)
- The Christian Science Monitor 1939-1940. (ProQuest, JY)
- The Manchester Guardian 1940. (ProQuest, JY)

The New York Times 1973, 1992. (ProQuest, JY)

The Daily Telegraph 1939–1940. (Gale, JY)

Alkuperäislähteenä käytetty kirjallisuus

Cowles, V. (2022). *Looking for trouble*. Lontoo: Faber & Faber limited.

Cox, G. (2022). *The red army moves*. Lontoo: Marble Hill publishers.

Day, D. (1982). *Onward christian soldiers. 1920-1942: Propaganda, censorship and one man's struggle to herald the truth*. Torrance: Noontide Press.

Langdon-Davies, J. (1940). *Finland : the first total war*. Lontoo: Routledge.

Mydans, C., & Kunhardt, Jr, P. B. (1985). *Carl Mydans, photojournalist*. New York: Abrams.

Ward, E. (1940). *Despatches from Finland*. Lontoo: The Bodley Head limited.

Kuvat

Pietinen (1939) *Ulkomaalaisia sotakirjeenvaihtajia talvisodan aikana Hotelli Kämpissä*.

Valokuvaamo Pietisen kokoelma. Museovirasto. Finna. Internet. 15.5.2023.

Tuntematon (1939) *Ulkolaisia kirjeenvaihtajia Mikkelissä*. SA-kuva. Internet. 15.5.2023.

Tuntematon (1940) *Life Magazine -lehden kuvaaja Carl Mydans työskentelee panssarijunassa Sortavalan asemalla*. SA-kuva. Internet. 15.5.2023.

Tutkimuskirjallisuus

Beevor, A. (2014). *The second World War*. Lontoo: Phoenix.

Brotherus, H. (1973). *Eljas Erkko, legenda jo eläessään*. Porvoo: Helsinki: WSOY.

Collier, R. (1989). *The Warcos: the war correspondents of World War II*. Lontoo: Weidenfeld & Nicolson Limited.

Heckler, C. (2007). *An accidental journalist : the adventures of Edmund Stevens, 1934-1945*. Columbia: University of Missouri Press.

Holmila, A. (2009). Talvisodan kuva brittilehdistössä. In A. Holmila, *Talvisota muiden silmin: maailman lehdistö ja Suomen taistelu*. Jyväskylä: Atena.

Holmila, A. (2009). *Talvisota muiden silmin: maailman lehdistö ja Suomen taistelu*. Jyväskylä: Atena.

Julkunen, M. (1975). *Talvisodan kuva: ulkomaisten sotakirjeenvaihtajien kuvaukset Suomesta 1939-1940*. Helsinki: Weilin + Göös.

Kallonen, K. (2016). *Tähtilippu talvisodassa : Amerikan Suomalaisen legioonan tuntematon tarina*. Tampere: Revontuli.

Kaurinkoski, K. (2009). Kreikka ja Suomen talvisota: sodan kuva Kreikan lehdistössä (1939-1940). In A. Holmila, *Talvisota muiden silmin: maailman lehdistö ja Suomen taistelu*. Jyväskylä: Atena.

Kaurinkoski, K. (2010). *Kreikka ja Suomen talvisota : kreikkalaisten sotakirjeenvaihtajien uutissanomat*. Helsinki: Suomen Ateenan-instituutin säätiö.

Meinander, H. (2015). *Historian kosto: Suomen talvisota kehyksissään*. Helsinki: Siltala.

- Moseley, R. (2017). *Reporting war: How foreign correspondents risked capture, torture and death to cover World War II*. New Haven: Yale University Press.
- Nevakivi, J. (2000). *Apu jota ei annettu: länsivallat ja Suomen talvisota 1939–1940*. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.
- Pekkarinen, J. (2012). *Maailmanluokan tarkkailupaikka : Suomen Lontoon suurlähetystön historia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Pilke, H. (2015). Sympatian hankkijasta neljänneksi aselajiksi – suomalaisten sotapropagandaorganisaatioiden synty ja kehitys. In V. Kivioja, O. Kleemola, & L. Clerc, *Sotapropagandasta brändäämiseen : miten Suomi-kuvaa on rakennettu*. Jyväskylä: Docendo.
- Pilke, H. (2021). *Meidän poikamme mediassa: suomalaisen sotilastiedustelu ja puolustusvoimien julkisuuskuva itsenäisyyden alusta 2010-luvulle*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotataidon laitos.
- Rankin, N. (2013). *Telegram from Guernica: The extraordinary life of George Steer, war correspondent*. Lontoo: Faber & Faber limited.
- Rankin, N. (2017). *Defending the rock : how Gibraltar defeated Hitler*. Lontoo: Faber & Faber limited.
- Roth, M. P. (2010). *The encyclopedia of war journalism, 1807-2010, 2nd ed.* America: Grey House Publishing.
- Sebba, A. (1994). *Battling for news: the rise of the women reporter*. Lontoo: Hodder & Stoughton.
- Silvennoinen, O., Tikka, M., & Roselius, A. (2016). *Suomalaiset fasistit : mustan sarastuksen airuet*. Helsinki: WSOY.
- Tala, H. (2014). *Talvisodan ranskalaiset ratkaisijat : Ranskan apu Suomelle 1939-1940*. Helsinki: Minerva.
- Turtola, M. (2002). Kansainvälinen kehitys Euroopassa ja Suomessa 1930-luvulla. In J. Leskinen, & A. Juutilainen, *Talvisodan pikkujättiläinen*. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.
- Utrio, U., & Linnilä, K. (2008). *Taistelu eetterissä : talvisota ja hyökkäysvaihe*. Helsinki: Tammi.
- Vilkuna, K. (1962). *Sanan valvontaa: sensuuri 1939-1944*. Helsinki: Otava.
- Vuorenmaa, A. (2006). *Ratkaisun hetkiä: Suomen kohtalonvuosilta 1939-1945*. Helsinki: Valitut palat.
- Wendt, L. (1979). *Chicago tribune : the rise of a great American newspaper*. Chicago: Rand McNally & Company.

